

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

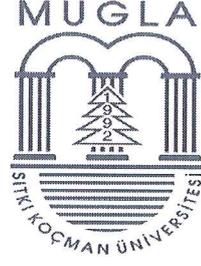
DALIŞ TURİZMİ SEKTÖRÜNDE CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE CİNSİYET ÖN
YARGISININ BETİMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELTEM DEMİR

DOÇ.DR. ABDURRAHMAN KEPOĞLU

TEMMUZ, 2018
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

DALIŞ TURİZMİ SEKTÖRÜNDE CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE CİNSİYET
AYRIMCILIĞININ BETİMLENMESİ

MELTEM DEMİR

Sağlık Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :.../.../2018
Tezin Sözlü Savunma Tarihi :19/07/2018

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Abdurrahman KEPOĞLU

Jüri Üyesi: Prof. DR. Ali KIZILET

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mehmet DALLI

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Feral ÖZTÜRK

TEMMUZ, 2018
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün 12/07/2018 tarih ve 111/03 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/4 maddesine göre, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Meltem DEMİR'in "Dalış Turizmi Sektöründe Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cinsiyet Ön Yargısının Betimlenmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 19/07 /2018 tarihinde saat 13:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

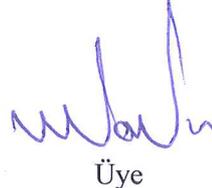
Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 75 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Abdurrahman KEPOĞLU

Üye
Prof. Dr. Ali KIZILET

Üye
Doç. Dr. Mehmet DALLI

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Dalış Turizmi Sektöründe Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cinsiyet Ön Yargısının Betimlenmesi ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../07/2018

Meltem DEMİR

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : DEMİR

Adı : Meltem

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Dalış Turizmi Sektöründe Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cinsiyet Ön Yargısının
Betimlenmesi

Y. Dil : Gender discrimination at the diving industry and description of the gender prejudice

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

●

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Spor Bilimleri Fakültesi

Enstitü : Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Abdurrahman KEPOĞLU

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI:.....

TEZİN KONUSU : Dalış Turizmi Sektöründe Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cinsiyet Ön Yargısının Betimlenmesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Dalış Turizmi
2. Donanımlı Dalış
3. Cinsiyet Ayrımcılığı
4. Kadın

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER

1. Diving Tourism
2. SCUBA diving
3. Gender Discrimination
4. Women

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	☐
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	☒
3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir	☐

Yazarın İmzası :

Tarih :/07/2018

ÖZET

Cinsiyet ayrımcılığı ve kalıplaşmış birtakım ön yargılar kadınların bazı meslek kollarından uzaklaşmasına veya bu mesleği yapanların ayrımcılığa maruz kalmasına neden olmaktadır. Özellikle erkek egemen iş alanlarında bu durum daha belirgindir.

Bu araştırmada, dalış turizmi sektöründe çalışan kadınların maruz kaldığı cinsiyet ayrımcılığını ve cinsiyete dayalı ön yargıyı betimlemek amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında, nitel veriler toplamak amacıyla gözlem, birebir görüşme ve doküman analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Türkiye’de dalış turizminin en önemli merkezlerinden biri olan Antalya’nın Kaş ilçesinde, bu sektörde çalışan eğitmenler, dalış liderleri ve dalış merkezi sahipleri ile yüz yüze görüşmeler yapılarak konu ile ilgili deneyimleri incelenmiş, görüşleri analiz edilmiştir. Çalışma grubu, maksimum çeşitlilik amaçlı örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre kadınların en önemli sorunlarının menstrüasyon dönemi, gebelik, doğum ve sonrası gibi biyolojik cinsiyet kaynaklı unsurlardan ziyade, toplumsal cinsiyet kaynaklı ön yargılar olduğu görülmüştür. Dalış turizminde aktif çalışmanın fiziksel zorlayıcılığının ve olası bir kaza anında doğru müdahale edebilme yetisinin cinsiyetle ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca işverenlerin işe alım aşamasında ayrımcılığa daha yatkın olduğunu; işleyiş esnasında ise kadınların ön yargıları yıkabildiğini bu çalışmanın sonuçlarından biri olarak söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Dalış turizmi, donanımlı dalış, kadın, cinsiyet ayrımcılığı

ABSTRACT

Gender discrimination and some stereotypical prejudices causes women to leave certain jobs. The ones who continue with their job experience discrimination. Especially at male dominant jobs this situation is felt more evidently.

This research aims to describe the gender discrimination and gender based prejudices at the diving tourism industry. For qualitative data observation, face to face interview and document analysis methods were used during the research.

Instructors, diving leaders and diving center owners from the sector were interviewed face to face in one of the most important diving tourism centers in Antalya Kaş, and their experiences about the issue at hand were examined, their views were analysed. The work group was formed in order to represent maximum diversity in sampling.

According to the results the most important problems are prejudices rooted in social gender more than biological gender rooted element like the menstruation period, pregnancy, birth and the following period. It was concluded that the physical hardship resulting from active work at diving tourism and correct intervention during a possible accident was not sex related. As a further result of the research it can be added that business owners are more prone to discrimination during the recruitment stage; but women can demolish these prejudices during the work process..

Key Concepts: Diving tourism, SCUBA diving, women, gender discrimination

ÖNSÖZ

Burada teşekkür etmem gereken herkesi anmaya çalışmak, mümkün merteye kısa tutmaya çalışmam gereken bu önsözün sınırlarını aşacaktır. Fakat ismi geçmeyenleri önemsiz addetmeksizin, bazı insanların adını bilhassa belirtmek istiyorum.

Araştırmanın planlama ve yürütülmesindeki katkılarından dolayı danışmanım Doç. Dr. Abdurrahman Kepoğlu'na teşekkür ederim.

Değerli görüşlerini benimle paylaşan Kaş limanı çalışanlarına ve tüm su altı emekçilerine şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitim sürecimde desteğini benden esirgemeyen aileme ve Tolga Yücel, Mine Baysan, Sine Başaran, Ali Ozan, Gülşen&Serkan Calp, Sümeyra Yakar'a minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Beni kitaplarıyla büyüten, toplumsal cinsiyet konusunda bakış açımı genişleten, çalışmanın temellerini birlikte atmış olduğum dostum Özlem Hazırol'a ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, siyah beyaz bir dalış fotoğrafında karşıma çıkan ve çalışmamın ilham kaynağı olan Ümit Pekün'e sonsuz teşekkürler...

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
RESİMLER VE ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VI
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
TERİMLER DİZİNİ.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Önemi.....	2
1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	2
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Dalışın Tarihçesi.....	4
2.2. Türkiye’de Dalışın Tarihçesi.....	9
2.3. Donanımlı Dalışın Yapısı, Bağlı Olduğu Federasyonlar ve Eğitim Sistemi.....	11
2.4. Dalış Turizmi.....	16
2.5. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Ön Yargısı.....	18
2.5.1. İş Hayatında Cinsiyet Ayrımcılığı.....	20
2.5.2. Spor Dünyasında Cinsiyet Ayrımcılığı.....	22
2.6. Cinsiyet Özelliklerinin Dalışa Etkileri.....	25
2.6.1. Fiziksel Özellikler.....	25
2.6.2. Psikolojik Faktörler.....	26
2.6.3. Dekompresyon Hastalığı Riski.....	27
2.6.4. Menstrüasyon Öncesi ve Menstrüasyon Dönemi.....	28
2.6.5. Gebelik Dönemi.....	29
2.6.6. Doğum Sonrası ve Emzirme Dönemi.....	31
2.6.7. Estetik Operasyonlar.....	31
2.6.8. Diğer Hastalıklar.....	32
3. YÖNTEM.....	33

3.1. Araştırmanın Deseni.....	33
3.2. Katılımcılar.....	34
3.3. Araştırma Sürecinin Geçerlik ve Güvenirliği.....	34
3.4. Verilerin Toplanması.....	35
3.5. Verilerin Analizi.....	36
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	37
4.1. Sportif Dalışa Yönelim.....	37
4.2. Toplumsal Cinsiyetin Su Altına Yansıması.....	39
4.2.1. “Kadın işi /Erkek işi” Meselesi.....	41
4.2.2. İşe Alım Aşamasında Cinsiyet Faktörü.....	43
4.3.3. İş Memnuniyetinde Etkili Olan Faktörler.....	44
4.3. Psikolojik Farklılıklar.....	47
4.4. Biyolojik Farklılıklar.....	50
4.4.1. Regl Dönemi.....	50
4.4.2. Fiziksel Uygunluk.....	51
4.5. Kadınların Dalış Turizmüne Katkıları.....	51
4.6. Toplum Genelinde ve Dalış Özelinde Ayrımcılık.....	53
4.7. Ek Görüşler.....	54
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	56
6. ÖNERİLER.....	61
6.1. Türkiye Su Altı Sporları Federasyonu’na Öneriler.....	61
6.2. Dalış Merkezlerine Öneriler.....	61
6.3. Araştırmacılara Öneriler.....	61
7.KAYNAKLAR.....	62
8.EKLER	67
Ek 1. Görüşme Formu ve Örnek Sorular.....	67
Ek 2. Özgeçmiş.....	69

RESİMLER VE ÇİZELGELER DİZİNİ

Resim 1: Büyük İskender cam fıçı içinde dalış yaparken

Resim 2: Ama dalgıcı

Resim 3: Dalış çanı

Resim 4: Cousteau ve geliştirdiği regülâtör

Resim 5: İlk kadın dalış eğitmeni Dottie Frazier

Resim 6: Osmanlı Dalgıçları

Resim 7: Türkiye'nin ilk balık kızları haberi

Çizelge 1: PADI sertifikası sahiplerinin cinsiyete göre dağılımı

Çizelge 2: Türkiye'de CMAS brövesine sahip kadın ve erkeklerin sayısı

Çizelge 3: Betimsel Analiz Sonucu Elde Edilen Temalar

KISALTMALAR DİZİNİ

KDE: Kadın dalış eğitmeni

KDL: Kadın dalış lideri

EDE: Erkek dalış eğitmeni

EDL: Erkek dalış lideri

KDMS: Kadın dalış merkezi sahibi

EDMS: Erkek dalış merkezi sahibi

AKT: Aktaran

GSGM: Gençlik Spor Genel Müdürlüğü

SCUBA: Self Contained Underwater Breathing Apparatus. (Bağımsız Sualtı Solunum Cihazı)

Dalgıcın hava kaynağını yanında taşımasına imkan veren dalış şeklini tanımlamak için kullanılır.

TSSF: Türkiye Su Altı Sporları Federasyonu

CMAS: Confederation Mondiale Des Activites Subaquatiques (Dünya Su Altı Aktiviteleri Konfederasyonu)

PADI: Professional Association of Diving Instructors (Dalış Eğitmenleri Profesyonel Birliği)

SSI: SCUBA Schools International (Uluslararası SCUBA Okulları)

NAUI: National Association of Underwater Instructors (Su Altı Eğitmenlerinin Ulusal Derneği)

ACUC: American and Canadian Underwater Certifications /Amerika ve Kanada Sualtı Sertifikasyonu)

TERİMLER DİZİNİ

Serbest dalış (nefesli dalış): Tek nefesle açık sulara veya havuzlarda yüksek derinliklere, zaman ya da mesafelere ulaşmaya çalışılan sualtı dalış şekli.

Tanıtım (deneme) dalışı: Su altını ve donanımlı dalışı tanıtmak ve sevdirmek amacı ile dalıcı belgesi olmayanlara ön bilgi verilerek bir dalış kuruluşunda görevli dalış eğitmeninin bire bir gözetiminde gerekli güvenlik önlemlerini alarak 5 metre derinliği geçmemek koşulu ile yapılan dalış.

Endemik: Bulunduğu bölgenin ekolojik şartları yüzünden yalnızca belirli bölgede yaşayan/yetişen, dünyanın başka yerinde yaşama/yetişme ihtimali olmayan, yöreye özgü hayvan/bitki türüdür.

Dalış tablosu: Dekompresyonsuz dalış limitlerini hesaplayan tablolardır ve sportif dalıcıların bu tabloları kullanması gerekir.

Buddy: Dalış eşi

Dekompresyon: Kısa sürede yüksek basınçlı bir bölgeden alçak basınçlı bir bölgeye geçilmesi nedeniyle vücutta gaz kabarcıklarının oluşmasına bağlı olarak görülen rahatsızlık, vurgun.

Hipotermi: 37 °C olan normal vücut sıcaklığının, 35 °C'nin altına düşmesi halinde meydana gelen rahatsızlık.

Hipertermi: Vücut sıcaklığının 41 °C veya daha yüksek bir değere yükseldiğinde ortaya çıkan rahatsızlık.

1.GİRİŞ

Kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları kadın ve erkek arasında eşitsizliğe ve ayrımcılığa sebep olmaktadır (Güner, 2011).

Cinsiyet ayrımcılığı en genel haliyle; mesleklere girişlerde, ücretlerde ve terfi etme durumlarında görülmektedir. Birtakım işler ise daha baştan erkek işi ya da kadın işi olarak belirlenmektedir. Çoğu zaman işle ilgili bazı özellikler sadece bir cinsle atfedilmekte, diğer cinsin bu niteliklerden tamamen yoksun olduğu varsayılmaktadır. Bunların yanı sıra kadınların ailevi sorumluluklarından dolayı işlerine yeterince önem veremeyeceği ya da kadınların evleninceye kadar geçici olarak çalışacağı düşüncesi kadınlara karşı işe girişte ayrımcılık yapılmasına neden olmaktadır (Nasır, 1997). Türkiye’de dalış turizmi sektörüne bakıldığında, çalışan kadın sayısının erkeklere oranla çok az olduğu görülmektedir (Aktuğ, 2009). Bunun birincil sebebi dalışın uzun yıllar boyunca bir erkek sporu olarak kabul edilmesidir. Çok yakın bir zamana kadar bu sporu yapanlara verilen “balıkadam” adı bile bu gerçeği ortaya koymaktadır (Şahin, 2013).

Dalış yapan kadınların sayısı her geçen gün artıyor olsa da, dalış teknelerinde erkek egemenliği halen devam etmektedir. Sektörde kadın çalışanlara zaman zaman ön yargı ile yaklaşılmakta; kadınlar, erkek çalışma arkadaşları tarafından fiziksel olarak yetersiz görülmektedir. Bazı dalıcıların can güvenliğini teslim edeceği kişinin kadın olmasını tercih etmemesi durumuna sıklıkla rastlanmaktadır.

İşe alım aşamasında, dalış işinin ağır yüklerini daha rahat kaldırabilecekleri gerekçesiyle erkek çalışanlar daha çok tercih edilmektedir. Kadın çalışanın tercih sebebi olduğu durumlar ise zaman zaman “görsellik” veya “temizlik” olarak belirtilmekte ve bu anlamda yine cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Günümüzde cinsiyet ayrımcılığını pekiştiren, anatomik ve biyolojik özelliklerden ziyade toplumsal düzeyde var olan ayrımcı bakış açılarıdır. Bunların etkileri

iş yaşamına da yansımaktadır. Özellikle erkek çalışanların daha fazla olduğu iş alanlarında cinsiyet temelli ayrımcılığa daha sık rastlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, dalış turizmi sektöründe çalışan kadınların iş hayatında maruz kaldığı cinsiyet ayrımcılığını ve cinsiyete dayalı ön yargılar ile bunları oluşturan süreçleri betimlemektir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Yapılan literatür taramasında, sportif dalış ile ilgili çok çeşitli çalışmalara rastlanmıştır. Bunların büyük çoğunluğunda, dalışın fizyolojik boyutunun ele alındığı görülmüştür. Cinsiyetler arasındaki farklılıklar ve bunların dalışa etkileri ile ilgili yapılmış çalışmalar çok azdır.

Araştırma, bu mesleğin icra edilmesinde cinsiyetin ne gibi bir rol oynadığının vurgulanması ve daha kapsamlı çalışmaların bir basamağı olması açısından önem taşımaktadır.

Cinsler arasındaki farklılıkların dalışa etkileri konusunda ortaya konulacak sonuçlar; dalış eğitiminde cinsiyet eşitliğinin önemini göstermesi açısından önemlidir.

Ayrıca bu alanda çalışmanın ön koşulu donanımlı dalış sporuna başlamak olduğundan, kadınların sportif dalışa uzak kalmalarının temel nedenleri de ortaya konmuş olacaktır. Bu da kadınların spora yönlendirilmesi ile ilgili yapılacak çalışmalar için faydalı olacaktır.

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Dalış, temelinde erkek egemenliğini bariz şekilde barındıran fakat davranışsal olarak ayrımcılığın örtülü olduğu veya pozitif ayrımcılık şeklinde yansıtıldığı bir

spordur. Dalış turizminde liberal bir imaj oluşturmak için kadınların varlığının gerekliliğini sıklıkla dile getiren erkeklerin, cinsiyet ayrımcılığına ilişkin algı ve görüşlerini bu araştırmada verdikleri bilgilerle sunmak araştırmanın en temel sınırlılığı sayılmaktadır.

Araştırmanın yürütüldüğü yer Antalya'nın Kaş ilçesi olmakla birlikte; hem katılımcılar hem de araştırmacı, dalış kariyerleri boyunca Türkiye'nin birçok yerinde sportif dalışa katılım gösterip, mevcut durumu gözlemlediklerinden, araştırma Türkiye ile sınırlıdır diyebiliriz.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Dalışın Tarihçesi

Tarihteki ilk yazılı destan olan Gılgamış destanında, ölümsüzlük otunu denizin altında arayan kahramanın öyküsünden yola çıkarak, dalışın insanlık tarihi kadar eski bir aktivite olduğunu söyleyebiliriz (Şengün, 2008).

Dalgıçlığın kökenlerinin nereye kadar uzandığını takip etmek çok zor ama Şili’de balık kemikleri ve midye kabukları ile birlikte bulunan mumyalanmış insan kalıntıları 5 bin yıldan öncesine tarihlenmektedir. Bu insanların kulaklarında görülen ve günümüzde “sörfçü kulağı” olarak adlandırılan minik kemik oluşumları, bu insanların dalgıç olabileceklerini akla getirmektedir.

Antik çağlarda, dalgıçların su altında daha uzun süreler kalmalarını sağlamak amacıyla, yüzeye kadar uzanan içi boş kamışlar ve hava boruları kullanılıyordu. Herodot MÖ. 500 yılında tuttuğu kayıtlarda Scyllias adlı bir Yunanlının, kullandığı bir şnorkel sayesinde fark edilmeden Pers gemilerine kadar yüzüp gemilerin çapalarına bağlı halatları kestiğinden söz etmektedir.

Dalgıçlık, tarih boyunca insanoğlunun yaşamsal ihtiyaçları paralelinde ekonomik, ticari, askeri, macera arayışı ve bilimsel amaçlı olarak çeşitli yöntemlerle icra edilmiştir. Büyük İskender, MÖ.332 yılındaki Tyre kuşatmasında dalgaların altına inerken cam bir fiçidan yararlanmıştı. Şaşılacak biçimde bunu askeri operasyonlarda faydalanmak için değil, balıkları izlemek için kullanmıştır (Halls M. Krestovnikoff M., 2011).

Resim 1: Büyük İskender cam fiçı içinde dalış yaparken

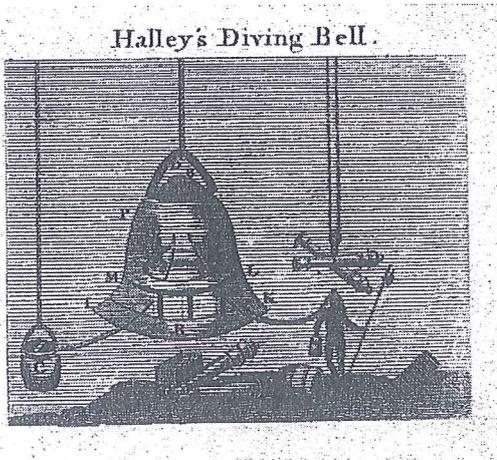
Japonya ve Kore’de dalışı yüzyıllardır bir meslek olarak yapan Ama’larla ilgili ilk bilgiler ise M.Ö. 268’e kadar uzanmaktadır. Bu dönemlerde Ama terimi her iki cins için de kullanılmakla birlikte dalış amacı ve tarzı açısından farklılık gösteriyordu. Kadınlar daha çok kabuklu deniz canlıları topluyor, erkekler ise zıpkınla balık avlıyorlardı. Zamanla erkeklerin dalıştan uzaklaşmasıyla Ama’lar kadınlardan oluşan bir topluluk halini almıştır. Erkeklerin dalışı bırakmalarıyla ilgili çeşitli söylentiler bulunmaktadır. Bunlardan biri dalışın kısırlığa yol açtığına zannedilmesi, diğeri bu bölgelerdeki soğuk su dalışı şartlarına kadınların daha iyi uyum sağladığıdır. Ancak en tutarlı görüş 6. ve 7. yüzyıllarda toplumun giderek erkek egemen bir hal alması erkeklerin çeşitli savaflara asker olarak katılması ve dalış işinden uzaklaşması olarak görülmektedir. Günümüzde de varlığını sürdüren Ama’larla ilgili birçok fizyolojik

çalışmalar yapılmıştır. Hipotermi, soluk tutarak yapılan dalış fiziyojisi, dalış ortamına adaptasyon konularında bilgilerimizin bir çoğunu Ama'lara borçluyuz (Şahin, 2013).

Resim 2: Ama dalgıcı

Su altı ile ilgili teknolojik ve bilimsel gelişmeler zaman geçtikçe artmaya başlamıştır. Alman bir mucit ve simyacı olan Franz Kessler 1616 yılında, dalgıçların su altında saatlerce kalmasını sağlayan gelişmiş dalış çanlarını icat etmiştir. Hollandalı mucit Cornelius Jacobszoon Drebbel 1620 yılında ilkel kapalı devre solunum cihazını icat etmiştir. İlk hava pompası 1650 yılında Ottovon Guericke tarafından icat edilmiştir (Akbulut, 2014).

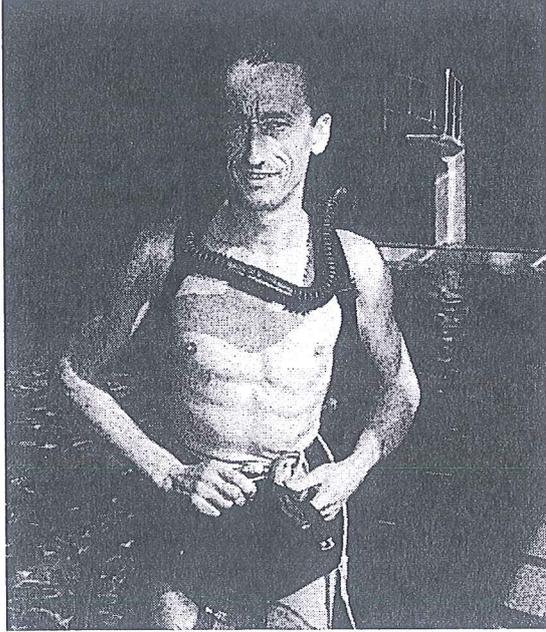

Resim 3: Dalış çanı

Paul Bert ve John Scott Haldane tarafından Fransa ve İskoçya'da bilimsel çalışmalar yapılmış, bu sayede suyun basıncının vücut üzerinde yaptığı etkileri ve emniyetli dekompresyon limitlerini tanımlamak mümkün olmuştur. 19. yüzyılda hava basınçlı ve açık dalgıç elbiseleri, hava silindiri ve hava motorlu dalgıç başlıkları imal edilmiş ve ilk denizaltı yapılmıştır (Düzbastılar, 2007).

Dalış yapanların dekompresyon hastalığından korunmak için vücudundaki nitrojen miktarını hesaplayan ve kritik oranı kontrol eden dalış tabloları ilk kez Haldane tarafından 1908 yılında yapılmış ve Haldane Tables adıyla ortaya çıkmıştır. Basınca maruz kalan kişiyi tedavi etmek amaçlı tekrar basınca maruz bırakıp yavaş biçimde dekompresyon etme fikri ile basınç odaları geliştirilmiştir (Akt. Okuturlar, 2008).

1943 yılında Fransız kaşif Jacques-Yves Cousteau tarafından regülatör geliştirilmiştir. Cousteau'nun "Aqua-Lung" (su ciğeri) adını verdiği yüksek basınçlı bir tüp ve tek kademeli regülatörden oluşan aparat, insanın yüzeye hiçbir bağımlılık duymadan derin mesafelere inip uzun süreler kalabilmesine olanak sağlamıştır (Cimşit, 1980).

Resim 4: Cousteau ve geliştirdiği regülatör

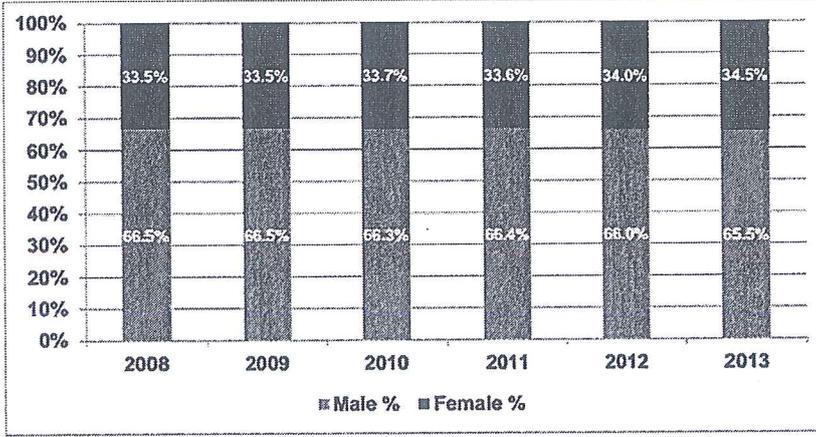
Dünyada bu gelişmeler yaşanırken kadınlar hala birkaç istisna dışında su altına uzaktı. 1940'lı yıllarda eşinin su altında geçirdiği zamanın artmasından rahatsızlık duyan Simon Cousteau, Jacques Cousteau'yu dalışlarda yalnız bırakmayarak, ilk kadın dalgıçlardan biri olarak tarihe adını yazdırmıştır. Avustralya'da Valerie Taylor ve Eva Cropp dalış aktiviteleri ile meşhur olmuş, Amerika'da Eugenia Clark "shark lady" (bayan jaws) unvanını almış, 1969 yılında Sylvia Earle Tektite II Habitat deneyindeki kadınlardan oluşan ilk gruba önderlik etmiştir (Toklu, 2004). 1954 yılında ise Dottie Frazier, uzun bir serbest dalış hayatından sonra, ilk kadın dalış eğitmeni olmuştur (Coşkun, 2003).

Resim 5: İlk kadın dalış eğitmeni Dottie Frazier

Dünya çapında dalış eğitimi veren kuruluşlardan biri olan PADI'nin istatistikleri incelendiğinde, dalgıçların sadece % 34.5'inin, eğitmenlerin ise %17'sinin kadın olduğu görülmektedir. Bu oranlar ne kadar az olsa da, yakın geçmişe göre ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

PADI Worldwide Diving Certification Trend by Gender

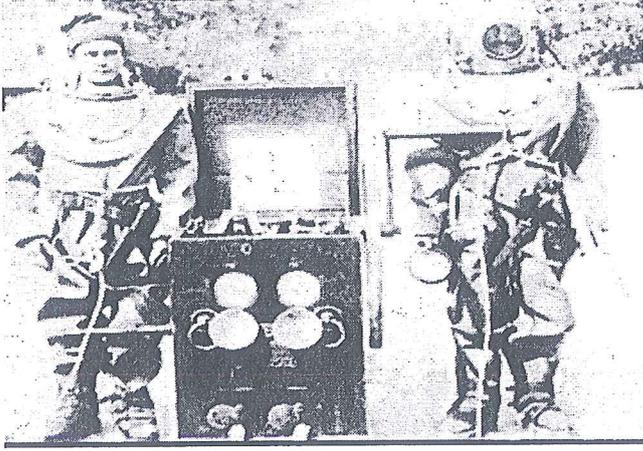
Çizelge 1: PADI sertifikası sahiplerinin cinsiyete göre dağılımı

PADI dalış merkezlerinde, her yıl 16 temmuz günü “Kadın Dalış Günü” olarak kutlanmaktadır. Kadın Dalış Günü, dalış topluluklarında mevcut gereksiz cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmayı ve daha çok kadını dalış ortamına dahil etmeyi hedefleyen bir inisiyatiftir. Dünyanın her yerinden kadınlar; dalış yapmak, yeni ve deneyimli dalıcılarla tanışmak, köpekbalığı dalışı ve dip temizliği gibi birçok etkinlik için bir araya gelmektedirler (www.padi.com, 2017).

2.2. Türkiye’de Dalışın Tarihçesi

Evliya Çelebi’nin “Seyahatname” eserinde 17.yüzyıl ortalarında Gelibolu’da “Gavvas” olarak adlandırılan dalgıçların bulunduğu ve deniz dibine dalışlar yaptıklarından bahsedilmektedir.

Deniz müzesi arşivinin tetkikinden tespit edilen bazı Osmanlıca yazılı belge ve fotoğraflardan, Sultan II.Abdülhamit zamanında İstanbul Kasımpaşa’da bir dalgıç bölümü bulunduğu anlaşılmaktadır (Okuturlar, 2008).

Resim 6: Osmanlı Dalgıçları

1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasından sonra, 1950 yılına kadar olan periyotta özel sektörde yapılan dalgıçlık faaliyetleri ile ilgili pek bilgiye rastlanılmamış, ancak ikinci dünya savaşı sonrasında İstanbul Perşembe Pazarı mevkiinde “Formalı Dalgıçlar” olarak isimlendirilen dalgıçların satıhtan ikmali dalış sistemi kullandığı yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır.

Türk Deniz Kuvvetlerinde ise dalgıçlığın temelleri ilk olarak 1923 yılında Azapkapı'da Yüzbaşı Ahmet Bey Komutasında "Dalgıç Bölüğü" olarak atılmıştır (Erenoğlu, 1988).

1927 yılından sonra, derin su kursları açılmaya başlanmış, çeşitli dönemlerde mezunlar vermiştir. 1955 yılında Malta'da açılan “kurbağa adam” kursuna personel gönderilmiş ve bu personelin yurda dönüşlerinde açtıkları kurslar ile Türk Deniz Kuvvetlerinde ilk kurbağa adamlar görev yapmaya başlamıştır (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2003).

Türkiye'nin ilk sivil dalış okulu olan Türk Balıkadamlar Kulübü, 1954'te İstanbul'da kurulmuştur (Saruhanoglu, 2008). 1963'te dalış eğitimi için başvuran 50 adaydan 25'i kabul edileceği için yapılan ön elemelerde adaylardan önce 10 metreye serbest dalıp suyun dibinden cisim çıkarmaları, sonra uzun mesafe serbest teknik yüzmeleri, daha sonra ise suyun 1.5 metre altından 50 metre yüzmeleri istenmiştir. Katılımcılar arasında bulunan Oya Ural ve Banu Özsu bu elemeleri başarıyla geçip

kursa kayıt yaptırdıktan sonra Türkiye'nin bröveli ilk kadın dalgıçları olmuşlardır (Karataş, 2012).

Resim 7: Türkiye'nin ilk balık kızları haberi

Türk Balıkadamlar Kulübü, 1988 yılında uluslararası standartlarda dalış eğitimi vermek amacı ile Dünya Amatör Sualtı Federasyonlarının oluşturduğu Konfederasyon CMAS'a üye olmuştur (www.tbk.org, 2017).

Türkiye Sualtı Sporları, Can Kurtarma, Su Kayağı Ve Paletli Yüzme Federasyonu (SCSPF) 8 Ocak 1980 yılında kurulmuştur. 1994 yılında CMAS ile anlaşma imzalanarak çift taraflı kart uygulanmasına geçilmiştir. 2005 yılında ismi Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSSF) olarak değiştirilmiştir (Özen 2011, sözlü görüşme, akt. Çakal 2011).

2.3. Donanımlı Dalış Sporunun Yapısı, Bağlı Olduğu Federasyonlar ve Eğitim Sistemi

Donanımlı dalış, sıkıştırılmış hava ya da oksijen oranı artırılmış sıkıştırılmış hava solumaya olanak veren ve yüksek basınca dayanıklı taşınabilir tüp ile buna ilişkin donanım kullanılarak su altında yapılan dalışların genel adıdır (TSSF Donanımlı Dalış

Yönetmeliği) Dünyada ve Türkiye’de SCUBA dalışları rekreatif, askeri, sanayi ve arama kurtarma amaçlı yapılmaktadır.

Donanımlı dalış türlerinden sportif (rekreasyonel) dalış, derinliği 40 metreyi geçmeden hava veya 40%’a kadar zenginleştirilmiş hava ile yapılan dalışlardır. Türkiye’deki derinlik limiti eğitim dalışları hariç 30 metredir.

Sportif dalışlar, dalgıcın yüzeyle ve doğal ışıkla bağlantısı kesilmeden yapılmaktadır. Bu tip dalışlarda kullanılan ekipman tek tüp ve tek regülatör seti vb. gibi az komplike ekipmandır. Sportif dalış yapanların avantajlarından bazıları; acil durumlarda yüzeye kontrollü erişim imkanı, daha az karmaşık ekipman ve eğitim ihtiyacı, birçok fiziksel ve zihinsel yapıda insanın yapabilmesi olarak sıralanabilir (www.derinscuba.com, 2017).

CMAS, PADI, SSI, NAUI ve ACUC donanımlı dalış standartlarını belirleyen ve bu standartlar çerçevesinde eğitim veren kurumlardır. Her biri, dalış eğitimini kendi tekniğiyle ve sistematigiyle öğretmeye çalışmakta ve eğitimler sonucunda karşılığı olan belgeyi vermektedir. Her kurumun kendine ait bir belgelendirme sistemi mevcut olup, diğer kurumlarla denklik (crossover) yapmaktadır.

Türkiye’de, TSSF/CMAS brövesine sahip dalıcıların ve dalış eğitmenlerinin görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda listelenmiştir:

a) Bir yıldız dalıcı: Federasyona bağlı bir dalış kuruluşundan eğitim ve belge almış olmalıdır. Yeterli teorik eğitimi almış, dalış donanımlarını tek başına takıp, sökebilen, bu ekipmanları sığ sulara doğru olarak kullanabilen, tüm dalış becerilerini kolaylıkla uygulayabilen, yanında üç yıldız dalıcı ya da dalış eğitmeni olması koşulu ile en çok 18 metre derinliğe kadar dalış yapabilen dalıcıdır. Gece dalışı yapamaz.

b) İki yıldız dalıcı: Federasyona bağlı bir dalış kuruluşundan eğitim ve belge almış olmalıdır. Açık deniz dalış deneyimi olan ve yanında en az iki yıldız dalıcı ile birlikte en çok 30 metre derinliğe kadar dalış yapabilen dalıcıdır. Dalış eğitmeni eşliğinde eğitim

amacıyla en çok 42 metre derinliğe kadar dalış yapabilir. 18 yaşından küçük dalıcılar yanında üç yıldız dalıcı ya da dalış eğitmeni olması koşulu ile en çok 24 metre derinliğe kadar dalış yapabilir. Gece dalışı yapabilir.

c) Üç yıldız dalıcı: Federasyona bağlı bir dalış kuruluşundan eğitim ve belge almış olmalıdır. Her düzeyde dalıcılara su altında önderlik yapabilecek beceri ve deneyimi olan dalıcıdır. Önderlik yaptığı dalıcıların güvenli dalış kurallarına uygun dalış yapmalarını sağlamakla yükümlüdür. Dalış liderliği yapabilir, dalışla ilgili kural dışı davranışlarda bulunanları uyarmaya ve gerekirse dalıştan alıkoymaya yetkilidir. Önderliğini yaptığı dalıcıların güvenliğinden birinci derecede sorumludur. En çok 30 metre derinliğe kadar dalış yapabilir ve yaptırabilir. Dalış eğitmeni eşliğinde ve eğitim amacıyla en çok 42 metreye kadar asistan olarak dalış yapabilir. Tanıtım dalışı uzmanı belgesini aldıkları takdirde, yetki belgesi almış bir dalış kuruluşunda kayıtlı olmak koşulu ile aynı dalış kuruluşuna kayıtlı eğitmenin gözetiminde tanıtım dalışı yaptırabilirler.

ç) Rehber dalıcı: Yetki belgesi bulunan bir dalış kuruluşuna kayıtlı bulunan ve Federasyonun düzenlediği uyum seminerine katılmış olan bir üç yıldız eğitmenin açtığı Rehber Dalıcı Kursunu tamamlamış ve federasyonun açtığı sınavda başarılı olmuş en az üç yıldız dalıcıdır. Karasularımızda dalış yapmak isteyen yerli ya da yabancı uyruklu dalıcılara, görevli olduğu yetkili dalış kuruluşu adına, su altının doğal ve kültürel değerlerinin tanıtılması ve korunması amacıyla su altında ve/veya su üstünde rehberlik ve gözetmenlik yapar, su altının zarar görmesine engel olur. Rehber dalıcının her dalış etkinliğinde bulunması şarttır. Etkinlik sırasında teknede ya da suda bulunabilir. Dalış kuruluşunun yetkili rehberi geçerli bir mazereti nedeniyle o günkü dalış etkinliğine katılamazsa, dalış kuruluşu bölgesindeki başka bir kuruluşta görevli rehber dalıcıyı geçici olarak görevlendirebilir. Geçerli mazeret dalış öncesi bölgedeki yetkili kolluk görevlilerine bildirilir.

d) Uzman dalıcı: Federasyonun eğitim sisteminde yer alan ve uzmanlık gerektiren konuda yetkili dalış kuruluşlarınca yapılan eğitimde başarılı olmuş ve o konuda uzman dalıcı belgesi olan dalıcıdır. Her bir uzmanlığın yetki ve sorumluluğu o uzmanlığa ait eğitim

materyallerinde yer alır. Derin dalış uzmanlık belgesine sahip dalıcılar en çok 40 metre derinliğe kadar donanımlı dalış yapabilirler. Nitroks dalışlarında kullanılacak olan havanın içindeki oksijen oranı ayarlanarak (en fazla %40 – ean40) hazırlanan hava ile en fazla 30 metre derinliğe kadar donanımlı dalış yapılabilir.

Federasyonun uzmanlık eğitimleri:

- 1) İlk yardım,
- 2) Derin dalış,
- 3) Gece dalışı,
- 4) İrtifa dalışı,
- 5) Akıntı dalışı,
- 6) Batık dalışı,
- 7) Yön bulma (Navigasyon),
- 8) Arama kurtarma,
- 9) Su altı fotoğrafçılığı,
- 10) Su altı videoculuğu,
- 11) Üst düzey yüzerlik,
- 12) Tanıtım dalışı,
- 13) Nitroks,
- 14) Oksijen kullanımı,
- 15) Kovuk dalışı,
- 16) Tüp doldurma,
- 17) Malzeme bilgisi ve bakımı.

Dalış eğitmenlerinin görev, yetki ve sorumlulukları:

a) Bir yıldız dalış eğitmeni: Federasyonun yetkili bir dalış kuruluşundan eğitim almalı ve federasyonun düzenlediği eğitmen sınavında başarılı olmalıdır. Federasyondan yetki belgesi almış bir dalış kuruluşunda kayıtlı olmak koşulu ile bir yıldız ve iki yıldız dalıcı eğitimlerini vermeye, sınavlarını yapmaya, değerlendirmeye, başarılı olanların bilgi kayıt formlarını imzalamaya yetkilidir. Öğrencilere federasyon eğitim sistemine uygun eğitimi

en iyi biçimde vermekle yükümlüdür. Tanıtım dalışı yaptırabilir. Görevlisi olduğu dalış kuruluşunun yaptırdığı tüm dalışlarda, dalışın planlanmasından ve dalıcıların güvenliğinden birinci derecede sorumludur. Eğitmene kısmi ve/veya tamamen dalamaz raporu verildiğinde teorik eğitim verebilir ancak su altında eğitim veremez ve dalıcı belgelerini imzalayamaz.

b) İki yıldız dalış eğitmeni: Federasyona bağlı bir dalış kuruluşundan eğitim almalı ve federasyonun düzenlediği eğitmen sınavında başarılı olmalıdır. Bir yıldız dalış eğitmenin yetkilerine ek olarak; yetkili dalış kuruluşu açmaya, üç yıldız dalıcı eğitimlerini vermeye, sınavlarını yapmaya, değerlendirmeye ve başarılı olanların bilgi kayıt formlarını imzalamaya yetkilidir. Uzman dalıcı eğitmeni eğitimine katılabilir, belge aldıklarında uzman dalıcı eğitimi verebilir. Federasyon adına dalış kuruluşlarını denetlemek üzere görevlendirilebilir. Görevlisi olduğu dalış kuruluşunun yaptırdığı tüm dalışlarda en iyi şekilde dalış planlaması yaptırmak ve uygulatmakla yükümlüdürler. Yaptırdıkları tüm dalışlarda, dalışın planlanmasından ve dalıcıların güvenliğinden birinci derecede sorumludur. Eğitmene kısmi ve/veya tamamen dalamaz raporu verildiğinde teorik eğitim verebilir ancak su altında eğitim veremez ve dalıcı belgelerini imzalayamaz. Bu eğitmenler dalış gerektirmeyen uzmanlık eğitimlerini vermeye, sınavlarını yaptırmaya, değerlendirmeye ve başarılı olanların bilgi kayıt formlarını imzalamaya yetkilidir.

c) Üç yıldız dalış eğitmeni: Federasyonun düzenlediği eğitime katılarak belge almış olmalıdır. İki yıldız eğitmenin yetkilerine ek olarak; Federasyondan yetki belgesi almış bir dalış kuruluşunda kayıtlı olmak koşulu ile bir yıldız ve iki yıldız dalış eğitmeni eğitimlerini verir. Federasyonun açtığı uyum seminerine katılmak koşuluyla Rehber Dalıcı eğitimi verebilir. Eğitimler sonunda dalış kuruluşu adına öğrencilerin adlarını Federasyonun açacağı sınava girebilmeleri için Federasyona bildirir. Eğitimlerini verdiği eğitmen ve rehber dalıcı adayları ile ilgili olarak gerekli evrakları eğitim öncesi almakla ve Federasyonun açacağı sınava gönderdikleri adaylara bu evrakların bir kopyasını vermekle yükümlüdür. Sınavda başarılı olanların bilgi kayıt formlarını düzenler ve imzalar. Federasyonca düzenlenen rehber dalıcı, bir ve iki yıldız dalış eğitmeni sınavları ile uzman dalıcı eğitmeni, üç yıldız dalış eğitmeni eğitim ve sınavlarında görev alabilir. Görevlisi oldukları dalış kuruluşunun yaptırdığı tüm dalışlarda dalışın planlanmasından ve dalıcıların güvenliğinden birinci derecede sorumludur. Eğitmene kısmi ve/veya

tamamen dalaamaz raporu verildiğinde teorik eğitim verebilir ancak sualtında eğitim veremez ve dalıcı belgelerini imzalayamaz.

Bu eğitimler dalış gerektirmeyen uzmanlık eğitimlerini vermeye, sınavlarını yaptırmaya, değerlendirmeye ve başarılı olanların bilgi kayıt formlarını imzalamaya yetkilidir.

ç) Uzman dalıcı eğitmeni: İlgili uzman dalıcı belgesine sahip olup federasyonun uzman dalıcı eğitmeni eğitimi ve sınavına katılıp belge almış olan en az iki yıldız dalış eğitmenidir. Federasyon tarafından yeni açılan uzmanlıklar için, uzman dalıcı eğitmeni eğitimine katılacak olanlarda uzman dalıcı belgesine sahip olma koşulu aranmaz (TSSF Donanımlı Dalış Yönetmeliği, 2014).

2.4. Dalış Turizmi

Dalış turizmi, su altı dünyasının flora, fauna ve arkeolojik kültür varlıklarını görmek, fotoğraflamak ve filme almak amaçlı gerçekleştirilen tanıtım, sportif ve eğitim amaçlı dalışlar ile kıyıda verilen konaklama ve ağırlama hizmetlerini içine alan bir turizm alt sektörüdür (Yaşar, 2011).

Türkiye'nin bulunduğu bölge bir yarımada olup, üç tarafı denizlerle çevrilidir. Akdeniz Havzası, sahip olduğu zengin tür çeşitliliği ile bilinen tüm deniz canlılarının yüzde 6'sına ev sahipliği yapmaktadır. Bu türlerin yaklaşık yüzde 29'u endemiktir. Akdeniz Havzası'nın bir parçası olan Türkiye denizleri de zengin biyolojik çeşitliliği ile dikkat çekicidir. Denizin berrak suları ve su altı arkeolojisi de 1980'li yıllardan itibaren dalış turizminin hareketlenmesini sağlamıştır (Akkoç, 2013).

Bugün Türkiye'de 21 ilde TSSF'ye bağlı dalış okulları faaliyet göstermektedir (www.tssf.gov.tr, Mart 2016). Birçok üniversitenin ve kurumsal şirketin bünyesinde de su altı kulüpleri bulunmakta olup, özellikle yaz mevsiminin uzun sürdüğü Akdeniz kıyıları dalış turizmi ile canlanmaktadır.

Dalışlar; kıyı dalışı, bot dalışı, dalışlı günlük tur, liveaboard (haftalık dalış turu) gibi çeşitli şekillerde yapılabilmektedir. Ülkemizde yaygın olarak yapılan dalışlı günlük turları, her dalış kulübü dalışa yasak olmayan bölgelerde, günlük olarak gerçekleştirebilmektedir. Teknenin tüm dalış donanımlarına sahip olması; teknede kaptan, gemici, dalış amiri, müşterilerin giyiminde ve malzemelerin hazırlanmasında yardımcı asistan dalgıç bulunması gerekmektedir. Ayrıca dalış kuruluşları, bünyelerinde en az iki yıldız dalış eğitmeni ve rehber dalıycıyı sözleşmeli olarak bulundurmak zorundadırlar.

Donanımlı dalış sporunu rekreatif açıdan inceleyecek olursak;

- Dalış yapılacak bölgeye gidilmesi esnasında geçirilen vaktin organizasyonu: Yolda insanların eğlenmesini, hoşça vakit geçirmesini, sosyal iletişim kurmasını sağlamak organizasyonun başarısı ve kalitesi açısından oldukça önemlidir.
- Dalış bölgesindeki konaklama organizasyonu: Ulaşımdan sonra insanların iyi bir şekilde konaklamasının sağlanması, kaliteli bir şekilde yemeklerini yemeleri ve konaklanan yerdeki diğer etkinlikler faaliyete katılanların memnuniyeti açısından en az dalış faaliyeti kadar önemlidir.
- Dalış öncesi hazırlıklar: Dalış öncesinde dalınacak bölgenin iyi seçilmesi, dalış malzemelerinin bakımlı ve kullanışlı olması, dalış liderlerinin ve dalış ekibinin iyi belirlenmesi; dalış planının dekompresyon tablolarına uygun olarak hazırlanması yapılacak dalışın kalitesini ve güvenliğini doğrudan etkileyeceğinden dalış öncesi hazırlığa çok dikkat edilmesi gerekir. Bu hazırlıklar yapılırken dalıcıların eğitimi ve hoşça vakit geçirmeleri de sağlanmalıdır.
- Dalış: Bu safhaya kadar yapılan tüm çalışmalar, dalışın güvenli, eğlenceli, görselliklerle dolu, farklı anlar ve keyifli dakikalar yaşanılması için yapılan çalışmalardı. Dalış esnasında ise su altı yer şekillerinin güzel olması, su altı canlılığının

olması, dalış ekibinin uyum içinde dalışını gerçekleştirmesi, iyi bir iletişim içerisinde olmaları, su altındaki yaşamı beraberce görmeleri bu dakikaların kıymetini arttıracaktır. Farklı bir popülasyonda ve farklı bir yaşamın içerisinde beraber olmak, kişiler arasında ortak noktaların ve dostlukların başlamasını ve var olan dostlukların kuvvetlenmesini sağlayacaktır. Dalıcıların, dalış esnasında aynı zamanda birbirlerinin kurtarıcısı ve yardımcısı olmaları, dalıcılar arasında en derinlerde; en derin paylaşımların yaşanması dalışın keyfini arttıracaktır. Dalış esnasında çekilen fotoğraflar, videolar dalış sonrasında ve hayatın ilerleyen zamanlarında iyi birer anı olarak kalacaktır.

- Dalış sonrası aktiviteler: Dalıştan sonra dalgıçların malzemelerini rahatça çıkarabilecekleri, duş alabilecekleri; bu esnada dalış hakkında sohbetler edebilecekleri ortamın hazırlanması, bunun yanında sıcak içecekler ikram edilmesi son derece önemlidir. Sağlık sorunlarının ya da herhangi bir problemlerinin olup olmadığı kontrol edilmesi, hem bir gereklilik hem de dalgıçların memnuniyeti açısından önemlidir. Dalış sonrası verilecek yemek bu sırada dalış videolarının ve resimlerinin gösterilmesi insanların heyecanla bekledikleri an olduğundan bu kısım sunulan hizmetin final kısmıdır diyebiliriz. Eğlenceler eşliğinde konaklama yerine dönülmesi bu günkü dalışın sonu yarın yapılacak dalışın başlangıcı niteliğindedir.(Çakal, 2011)

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi dalış organizasyonu birçok rekreatif faaliyeti de beraberinde getirmekle birlikte, dalış turizminde işleyiş ciddi bir iş bölümü disiplin ve emek gerektirmektedir.

2.5. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cinsiyet Ön Yargısı

Bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler cinsiyet sözcüğünün açıklaması olarak bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet ise biyolojik farklılıklardan ayrı olarak toplum yaşamında kadın ve erkeklerin algılanmaları ve onlardan beklentileri içeren bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Onay, 2009; Yuki, 2003). Bu algı ve beklentiler cinsiyet ayrımcılığına sebep olmaktadır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılık, bir kişinin bir kadına cinsiyetine dayalı olarak, bir erkeğe davrandığı veya davranacağından daha olumsuz ya da daha az olumlu davranması olarak tanımlanmaktadır (Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 1996).

Birçok alanda sosyal davranışı etkileyen bir durum olan cinsiyet ayrımcılığı, doğrudan ve dolaylı cinsiyet ayrımcılığı olmak üzere iki biçimde ortaya çıkmaktadır: Doğrudan cinsiyet ayrımcılığı, bir bireyin bir kadına cinsiyetini esas alarak bir erkeğe davrandığı ya da davranacağından daha olumsuz davranması veya daha az olumlu davranmasıdır. Dolaylı cinsiyet ayrımcılığı ise, biçimsel olarak eşitlikçi gözükken davranış veya uygulamaların sonradan kadın üzerinde ayrımcı etkiler yaratmasıdır (Acar, 2004).

Cinsiyet ön yargısı, cinsiyet rollerinin doğal ve değişmez, biyolojik varlığımıza bağlı şeyler olduğu varsayımına dayanır. Bu varsayım yanlıştır, çünkü cinsiyet rolleri hem zaman içinde hem de kültürden kültüre değişirler. Kadınlarla erkeklerin birbirlerinden farklı olmaları, basitçe bir 'farklılık' olarak yaşanmaz, aynı zamanda, eşitsizliğin ve ayrımcılığın meşrulaştırılması da bu farklılığa dayandırılır. Farklılık, genel geçer kadınlık ve erkeklik kalıplarının üretilmesi ve yeniden üretilmesiyle sürdürülür, pekiştirilir. Ön yargılar, bu kalıpların varlığını sürdüren en önemli araçlardan biridir (Bora, 2011).

Dünya Ekonomik Forumu, 2009 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporunda 14 değişken kullanılarak oluşturulan genel endekste, Türkiye toplam 134 ülke içinde 129. sırada yer almıştır. Türkiye'nin sıralamadaki yeri, kadınların toplumsal yaşamlarında ciddi boyutta cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığının bir göstergesidir. TÜİK'in 2009 Aile Yapısı Araştırmasına göre, kadınların %64,7'si, erkeklerin %60,7'si kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu bildirmişlerdir. Bu veriler Türkiye'nin geleneksel yapıyı kabul ettiğini ve erkek egemen toplum yapısına sahip olduğunu göstermektedir (Parlaktuna, 2010).

2.5.1. İş Hayatında Cinsiyet Ayrımcılığı

Guttek ve diğerlerine göre iş hayatında cinsiyet ayrımcılığı, çalışanın yeterliliği veya iş performansından ziyade, cinsiyetine bakılarak yapılmaktadır (Guttek vd 1996).

İş yaşamında cinsiyet ön yargıları ve ayrımcılık sistematik olarak erkeklerden ziyade kadınlar tarafından daha çok algılanmaktadır (Kobrynowicz ve Branscombe, 1997).

İş yaşamında cinsiyet ayrımcılığı açık ve örtülü olarak iki şekilde görülmektedir: (Guttek, Cohen ve Tsui, 1996). Açık cinsiyet ayrımcılığında; cinsiyetler arasında, doğrudan ayrımcılık yapıldığı somut bir biçimde görülebilir. Personel gereksinimini karşılamak için verilen bir ilanda, yalnız erkek adayların başvurmasının istenilmesi, ücretlerde erkekler lehine bir fark olması, kadınların, hamilelikleri gerekçe gösterilerek işten çıkarılmaları gibi uygulamalar bu türden ayrımcılığın somut örnekleridir. Diğer yandan, objektif bir yaklaşımla ayrımcılığı düşündürecek herhangi bir şüpheli ya da üzerinde düşünülecek durum bulunmamasına rağmen özellikle belirli bir cinsiyet grubunun olumsuz olarak etkilenmesi örtülü cinsiyet ayrımcılığının sergilendiği durumları göstermektedir (Arısoy ve Demir 2007).

Kadınların belli tür işlerde ve iş piyasasının belli sektörlerinde yoğunlaşması, geçmişten günümüze cinsiyete göre ayrılmış bir iş gücü meydana getirmektedir. Kadınların erkeklerden daha ucuz iş gücü niteliği taşıdıkları ve daha az üretken oldukları, yaşamlarının sadece belli dönemlerinde (genç ve bekâr olduklarında) işe uygun oldukları, sadece belli tür işlere yetenekli oldukları varsayımları, cinsiyete göre ayrılmış iş dünyasının varlığını “doğal” bir cinsel iş bölümünün varlığı gibi göstermektedir. Bu tür bir ayrımcılık ve ön yargı deniz turizmi sektöründe de oldukça yaygındır. Deniz turizmi sektörüne bakıldığında özellikle dalış turizmi, yat kaptanlığı ve kruvaziyer gemi taşımacılığı alanlarında çalışan kadın sayısının erkeklere oranla az olduğu görülmektedir (Aktuğ, 2009). Geçmişten günümüze, kadınlar; teknelere uğursuzluk getirdikleri ve mesleğin bir erkek mesleği olduğuna ilişkin gerekçelerle

denizden ve denizcilikten uzaklaştırılmışlardır. Bu ve bu tür yargıların temeli cinsiyet ayrımcılığına dayanmaktadır (Saran, 1972).

Gelişmiş ülkelerde genel iş gücü içerisinde turizm sektöründeki kadın istihdam oranı % 35 - % 40 arasında seyrederken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran % 5 ile % 10 arasında değişmektedir. Türkiye de gelişmekte olan bir ülke olarak % 5 - % 10 arasındaki dilime girmektedir. Kadınların iş gücüne katılma oranları gelişmiş ülkelerde eğitim seviyesi, toplumun sosyal ve kültürel gelişmişliği, uzmanlaşma vb. nedenlerle yüksek iken, yine aynı faktörlerin bulunmayışı yüzünden gelişmekte olan ülkelerde düşüktür (Uguz, Topbaş, 2014).

Dünyada ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili yapılan araştırmalar, daha çok kadınların aleyhine ayrımcılık yapıldığını ortaya koymaktadır. Buna göre dünyada iş yaşamında aynı tür işte çalışan kadına, erkeğe göre %30-40 daha az ücret ödenmekte ve gelişmekte olan ülkelerde yedi erkek yöneticiye karşılık bir kadın yönetici bulunmaktadır. (Demir, 2011).

Ülkemizde kadının çalışmasına etki eden etkenleri inceleyen çalışmalar gözden geçirildiğinde, eğitim eksikliği, kocanın yaklaşımı, çocuk bakımı ve ev işlerinin önemli olduğu gözlenmektedir. Örneğin, İstanbul’da Ümraniyeli kadınlarla yapılan bir çalışmada, kadınların çoğunluğunun (%52.8) ev dışında çalışmasının bunu uygun bulmayan diğer aile bireylerince engellendiği tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada, katılımcı kadınların çoğu maddi zorunluluk olmasa çalışmaktan vazgeçeceklerini, evdeki yüklerinin iş yerinde sorumluluk alma ve yükselme konusunda isteksiz olmalarına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Üst düzey yönetici olarak çalışan kadınlar ise iş hayatında ilerlemeyi istediklerini, ancak sorumluluklarıyla birlikte ev işlerinin aksadığını ve kocalarının bundan rahatsız olduğunu dile getirmişlerdir. Kadınlar bu nedenle çok sık bir şekilde, evlilikleri ile meslekleri arasında tercih yapma durumunda kalmaktadırlar (Arıtan, 2011).

2016 yılında, Kadir Has Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma merkezi tarafından yapılan “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı” isimli çalışmada,

“Hangi imkanlar sağlanmış olsaydı alışabilirdiniz?” sorusuna, çalışmayan kadınların yüzde 47.9’u “baba/eř aile izni” cevabını vermiştir.

2.5.2. Spor Dünyasında Cinsiyet Ayrımcılığı

Toplumsal cinsiyet algısının ve rollerinin, toplumsal yaşamın her noktasında kendini gösterdiği veya hissettirdiği gözlenmektedir. Bu durum spor terimi işitildiğinde akla gelen sporlardan, aktif olarak yapılan sporlara kadar kadın davranışlarını etkilemektedir. Başka bir ifadeyle, uzun bir süreç içinde inşa edilen bu algı kadınları kendilerine uygun görülen sportif pratiklere yönlendirmektedir. Bunun etkisini arzulanan sporlarda da görmek mümkündür. Bir kadının yapmayı arzu ettiği sporlar da genellikle kendisi için oluşturulmuş güzellik, estetik, zariflik çerçevesinde olmaktadır (Yüksel, 2014).

Yaprak ve Amman tarafından, aktif spor yapan veya yapmış 16 elit kadın sporcu, antrenör ve spor yöneticisi ile yapılan niteliksel bir araştırmada, ülkemizde kadının spordaki yerine ilişkin algısal durum incelenmiştir. Buna göre, toplumsal yapıdan kaynaklı olarak sporun görece erkeksi bir faaliyet olarak geliştiği, kadınların kamusal alanlarda spora katılımındaki genel problemlerden erkeklere oranla daha fazla etkilendiği ve kendine has problemlerinin olduğu, medyada kadınların cinsel bir metaya dönüştürülerek sunulması ve başarılarının erkeklerle eşit temsil edilmediği, spor kamu oyunda cinsiyet eşitliği yönünde bir bilincin olmaması ve spordaki taciz sorununun üzerine gidilmediği, aksine üstünün örtüldüğu şeklindedir. Böyle bir algısal durumun oluşmasında, toplumda yerleşik hale gelmiş olan toplumsal cinsiyet algısının etkisi açık bir şekilde görülmektedir (Yaprak, Amman, 2006).

Yine Yaprak ve Amman (2006) tarafından 125'i kız, 125'i erkek olmak üzere toplamda 250 Beden Eğimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi ile yapılan bir araştırmada, "kadın antrenörler iş bulmak için erkeksi olmak zorundalar" düşüncesine erkeklerin kadınlardan daha fazla katıldığı ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, sporun erkeksi bir faaliyet olduğu yönündeki algının devam ettiğinin bir göstergesidir.

Spor yapma amaçlarında araştırma sonuçlarına bir başka açıdan baktığımızda ise, kadınlar için yaşlanmayı geciktirmek, zinde olmak, düzgün vücut arzusu, kilo vermek daha önemli iken, erkekler için eğlenmek, arkadaş kazanmak, grup duygusu yaşamak, para ve itibar kazanmak daha önemlidir (Yüksel, 2014).

Fasting and Prister (1999) tarafından Türkiye'de kadınların spora katılımı hususunda yapılan araştırmada, sosyal statü ve ikamet yeri, aile ilişkileri, okul başarısının önemi, sporun erkeğe özgü bir faaliyet olarak görülmesi, çalışma şartlarının ağırlığı, ailenin önemi, kadınların sporu bir eğlence olarak görmemesi, beden ve güzellik algısı ve örtünme gibi faktörlerin kadınların spora katılımını olumsuz olarak etkilediği görülmektedir.

Türkiye’de spor ile ilgili en önemli kurumlardan biri olan GSGM ile ilgili yapılan bir araştırmada, çalışan erkek personelin geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimsemekte ve kadınların kariyerlerinde ilerlemelerini desteklememekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Arslan’ın 2007 yılında yaptığı bu çalışmada, katılımcılara GSGM’de kadın yönetici sayısının az olma nedenlerine ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgular, kadın ve erkek personelin kadın yöneticilerin az olma nedeni olarak en çok “kadınlara desteğin yetersiz olması”nı belirttiğini göstermektedir. Bu maddeden sonra en çok desteklenen madde ise “kadınların aile sorumluluklarının olmasıdır”

Kadınların profesyonel ve rekreasyonel spora katılımlarının önündeki en büyük engellerden birisi onlara sunulan spor olanaklarının azlığı ve güvenilir spor ortamlarının bulunmamasıdır (Koca, 2011).

Rekreasyonel bir faaliyet olarak sportif dalışa katılımı ve profesyonel olarak bu işe devam edenlerde de cinsiyetler açısından fark açıktır.

1 Eylül 1990 ve 31 Ocak 2017 tarihli veriler baz alınarak hazırlanan aşağıdaki tabloda, Türkiye’de CMAS brövesine sahip kadın ve erkeklerin sayısı gösterilmektedir.

Seviye	Kadın	Erkek	Toplam
1 yıldız dalıcı	200059	57612	77671
2 yıldız dalıcı	3790	18073	21863
3 yıldız dalıcı	1059	9021	10080
1 yıldız dalış eğitmeni	219	1980	2199
2 yıldız dalış eğitmeni	101	1486	1587

3 yıldız dalış eğitmeni	13	242	255
----------------------------	----	-----	-----

Çizelge 2: Türkiye’de CMAS brövesine sahip kadın ve erkeklerin sayısı

Görüldüğü gibi, bröve seviyesi arttıkça kadınların erkeklere oranı azalmaktadır.

SSI kayıtlarına göre 2016’da 125 aktif eğitimden sadece 7’si kadındır. Dalıcı sayısında ise 28795 erkeğe karşılık 9479 kadın dalıcı bulunmaktadır. Yani kadınlar %25 gibi bir orana sahiptir(Akt. Memişoğlu, B).

2.6. Cinsiyet Özelliklerinin Dalışa Etkileri

Dalış ile ilgili araştırmaların yaklaşık %90’ı erkeklerle yapılmıştır. Doğrudan kadınları ilgilendiren bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Dalış tabloları, hastalıklarla ilgili bilgiler, malzeme tasarımları, dalış yöntem ve teknikleri hep sağlıklı genç erkekler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bunda şüphesiz en büyük pay yüzyılın ilk yarısında yapılan dalışların kaba güce dayanan ve sağlıklı genç erkeklerin yapabileceği bir meslek olmasıydı. Üstelik bu erkekler tüm erkek popülasyonunu da temsil etmezler; daha çok sağlıklı, genç ve fizik kondisyon olarak üst düzeyde bulunan bireylerdir. Oysa kadınlar kendi içlerinde bile hormonal özellikleri nedeniyle bir çok alt gruba bölünebilirler. Adet dönemindeki bir kadını dalış ile menopoz dönemindeki veya gebe bir kadının dalış çok önemli farklılıklar içerir (Şahin, 2003).

Bu farklılıkların dalış yaşamına etkileri aşağıda incelenmiştir.

2.6.1. Fiziksel özellikler

Her ne kadar bazı genetik ve kişisel farklılıklar bulunsa da kadınlar erkeklere oranla genellikle fiziksel güç olarak daha zayıftırlar ve performansları da daha düşüktür. Daha ufak kemikler ve eklemler daha az yük taşınması sonucunu doğurur. Erkeklerle

karşılaştırıldığında oransal olarak kısa bacaklar, dar omuz, geniş kalçalar, diz ve kalçaların açısız farklılıkları ve vücut ağırlık merkezinin daha aşağıda oluşu kadınların dengesinin ayakta dururken daha az oluşuna yol açar(Şahin, 2003).

Ortalama olarak kadınların akciğerleri daha küçük, aerobik kapasiteleri daha düşük, üst vücut fizik güçleri daha azdır; ancak bunlar rekreasyonel dalışlarda çok önemli bir fark yaratmaz. Yağ ve kas oranı açısından da her iki cins farklılık gösterir. Kadınların yağ oranı yaklaşık olarak %25 civarındadır. Bu oran sporla uğraşan kadın atletlerde %15'e kadar düşer. Oysa aynı durumdaki bir erkeğin yağ oranı yaklaşık olarak %7 civarındadır (Aktaş,1998).

Daha fazla ter bezine sahip olan ve düşük iç sıcaklıkta terlemeye başlayan erkekler hipertermi tehlikesi açısından kadınlara göre daha avantajlıdır. Bu olayları başka bir açıdan inceleyecek olursak; dalışta esas enerji yükünü termal stres oluşturur. Daha küçük yapı ve kas kitlesine sahip kadınlarda, yüzey alanının hacime oranı da biraz daha yüksek olduğu için kondisyon ile ısı kaybı fazladır. Metabolik olarak aktif dokunun (kas kitlesi) azlığından dolayı aktivite sırasında ısı oluşumu da azdır. Bununla beraber yalıtımı rölatif olarak yetersiz olsa da erkeklerden daha fazla derialtı yağ dokusuna sahiptirler. Sonuç olarak kadınların hipotermiye daha duyarlı oldukları düşünülse bile, uygun ekipman ile termal stres, cinsiyete bağlı bir problem olmaktan çıkar (Toklu, 2004).

2.6.2. Psikolojik Faktörler

Morgan, erkek ve kadın dalıcıların psikolojik karakterleri kıyaslandığında, farklı olmaktan ziyade, çok benzer özellikleri olduğunu belirtir. Psikometrik profilleri değerlendirildiğinde, kadınların panik reaksiyonlarına daha meyilli oldukları tespit edilmekle birlikte sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Berkem (2000) tarafından, dalış eğitim sürecindeki öğrenciler ile eğitimler arasındaki ruhsal farklılıkları incelemek amacıyla yapılan araştırmada, kız ve erkek öğrenciler arasında kayda değer bir farklılık bulunmamıştır.

2.6.3. Dekompresyon Hastalığı Riski

Kadınlar vücut yağ oranları, fizik kondisyonları, doğum kontrol hapı kullanmaları ve adet dönemlerine ait hormonal değişiklikleri nedeniyle teorik olarak dekompresyon hastalığına daha yatkın olabilirler. Düşük kan akımı ve nitrojene beş kat daha fazla duyarlı olan yağ dokusu üstünde önemle durulmasına ve spekülasyonlara rağmen, kaza istatistikleri, dekompresyon hastalığı riskini artırdığına dair bir bulgu vermemiştir. Uzmanların çoğu dekompresyon hastalığı duyarlılığının cinsiyete bağlı değil bireysel ve kompleks birçok faktöre bağlı olduğunu belirtirken, kadınların dekompresyon hastalığına daha duyarlı olduğunu iddia etmek, bilimsel olmayacaktır. Güvenli dalış yapmak isteyen kadınların iyi fizik kondisyonuna sahip olmaları gerekir. Ancak bu karşı cins içinde geçerlidir (Şahin,2003).

Kadınlarda dekompresyon hastalığı sıklığının daha fazla olduğu düşüncesi erken dönemli birkaç ünlü çalışmaya dayanmaktadır. Bunlardan ilki Bassett'in 1973 yılında Amerikan Hava Kuvvetlerinde çalışan hemşireler ve pilotlar arasında yaptığı çalışmadır. Yüksek irtifa şartları sağlayan eğitim çalışmalarında Bassett, kadınlarda erkeklere oranla 10 kat daha sık dekompresyon hastalığına rastlamıştır. Denek sayısının ve verilerin azlığı bir yana, irtifaya bağlı dekompresyon Hastalığının, sportif dalışlarda rastlanan dekompresyon hastalığının mekanizmasına göre farklılıklar göstermesi bu çalışmanın değerini düşürmektedir (Bassett, 1973).

Daha kontrollü bir çalışma Zyveingelberg tarafından eğitimlerini sürdüren donanma dalgıçları arasında yapılmıştır. 1982-1986 yılları arasında, Amerikan Donanması Eğitim Merkezi'nde eğitim gören 487 erkek ve 28 kadın dalgıç arasında yürütülen çalışma, dalış koşullarının standartlığı açısından daha sağlıklıdır. Erkeklerle dalış eşliği yapan kadın dalgıçlar aynı eğitimi görmüş, aynı dip zamanı ve derinlikte ve aynı tabloları kullanarak dalmışlardır. Dalgıç seçimi sırasında uygulanan ölçütler de (yaş, kilo, kondisyon) aynıdır. Bu çalışmada dekompresyon hastalığı açısından kadın ve

erkek dalıcılar arasında herhangi bir fark saptanmamıştır. Çalışmaların dezavantajları ise askeri kadın dalgıçların genel kadın popülasyonuna göre fiziksel olarak üst derecede olmaları, dalışların genel olarak sportif dalışlara uymaması ve denek sayısının az oluşu olarak sayılabilir.

Fife'nin 1991 yılında yayınladığı arkeolojik dalış çalışmalarının sonucunda arkeolog kadın ve erkekler arasında dekompresyon hastalığı açısından bir fark gösterilmemektedir (Conkin, 2004).

2.6.4. Menstrüasyon Öncesi ve Menstrüasyon Dönemi

Bu konuda çok sayıda bilimsel çalışma olmamakla beraber hiperbarik ortama tekrar tekrar maruz kalmanın hormonal süreçler, ovülasyon ve menstrüasyonu etkilemediği söylenebilir. Menstrüasyon esnasında vücutta meydana gelen ödem nedeni ile nitrojen tutulumunun, dolayısı ile dekompresyon hastalığı riskinin arttığı yönünde bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak son yapılan çalışmalardan birinde, dekompresyon hastalığı geçirmiş 956 kadının % 38'inin menstrüasyonda olduğu; bunların da % 85'inin oral kontraseptif (doğum kontrol hapı) kullandığı gösterilmiştir. Bu çalışmadan çıkarılabilecek sonuç oral kontraseptif kullanan kadınların menstrüasyon esnasında dikkali olmaları gerektiğidir (Aktaş, 1998).

Menstruasyon sırasındaki hormonal değişiklikler vücutta sıvı tutulmasına ve dokularda ödeme neden olmaktadır. Teorik olarak bu durumun dekompresyon hastalığı ihtimalini arttırabileceğini söylemek mümkündür. Bu konuda deneysel kanıt olmamasına rağmen, muayyen zamanlarda yapılacak dalışlarda emniyet payını geniş tutarak planlama yapmak uygun olacaktır (Toklu, 2010).

Ancak bu dönemlerde fizyolojik ve psikolojik bazı problemler önem taşımaktadır: Pre Menstrual Sendrom (PMS) adını alan durum, dalış aktivitelerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu menstrüel döngüden 7-10 gün önce başlayan, sebebi henüz tam izah edilmemiş bir rahatsızlıktır. Çok fazla bulgu ve/veya şikayete sebep olabilir. Bazı yazarlar ancak çok aşırı gerginlik, saldırganlık ve kendini kaybetme

noktasına ulaşan problemleri PMS olarak kabul etmişlerdir. Ciddi seyrettiğinde duygulanma ve kişisel bozuklukları görülen bu regl öncesi dönemdeki şikayetler genelde şunlardır: sıvı tutulumuna bağlı olarak şişkinlik hissi, göğüslerde ağrı-gerginlik, baş ağrısı, halsizlik, çarpıntı, baş dönmesi, kan şekeri düşüklüğü bulguları, uykusuzluk, sinirlilik, gerginlik, saldırganlık vb. Bu rahatsızlıklar kadın dalgıcın mental ve fizik performansını düşürerek, dalış güvenliğini etkileyebilir (Şahin, 2013).

Bunlara ek olarak, periyodları sırasında aşırı kan kaybeden kadınlarda, anemi (kansızlık), zayıflık, güçsüzlük, egzersizi tolere edememe gibi problemler görülebilir. Menstrüal kramplar, karın ağrısı, bulantı, kusma ve baş ağrısı yanında sinirlilik ve depresyon hali kendi başlarına dalışa engel olabilirler. Bu dönemlerde migren krizleri de daha sık ve daha şiddetli olarak gelebilir (Allison, 2002).

Rahim içi araç (tampon) kullanımı ile dekompresyon hastalığı riski arasında herhangi bir ilişki kurulamamıştır. PMS için önerilen çeşitli ilaçların tehlikeli yan etkileri olabilir. Ayrıca dalış dönemine rastlayacağı düşünülen periyodlarını herhangi bir şekilde geciktirmeye çalışmak tehlikeli ve bilinçsiz bir davranıştır (Nogay, 1993).

2.6.5. Gebelik Dönemi

Gebelik ve dalış, üzerinde en çok çalışmanın yapıldığı ve sonuç olarak fikir birliğine ulaşıldığı konudur. Çok çeşitli nedenlerle kadınların gebelik döneminde dalmaması gerektiği kararına varılmıştır.

Bolton 1980'de, toplam 178 kadını geriye dönük olarak incelemiştir. Vakaların 109'u, gerek gebelikten önce gerekse gebelikte dalış yapmışlardır. 60 anne adayı ise gebelik öncesi dalmalarına rağmen, gebe olduklarını öğrendiklerinde dalmayı bırakmışlardır. İstatistiksel analizleri yapılmamasına rağmen gebeyken dalışlarını sürdürenlerde düşük doğum ağırlığı, doğumsal anormallikler, yeni doğan bebekte solunum güçlüğü gibi patolojiler tespit edilmiştir (Taylor, 1990).

Gebelik döneminde sıvı birikmesi, burun ve boğazda şişmelere yol açabilir. Bu durumlarda kulak ve sinüs sıkışmaları sıktır. Kulak açmayı kolaylaştırmak için çeşitli ilaçların kullanımı ise gebelik döneminde sakıncalıdır. Solunum yollarında şişmeye neden olmasının yanında bebeğin göğüs kafesine baskı yapması solunum işini güçleştirir. Bu durum bir yandan performansı azaltırken bir yandan da barotravmalara yol açabilir (Martin, 1997).

Gebeliğin erken dönemlerinde kadınların yaklaşık 3/2'si sindirim sistemine ilişkin yakınmalarda bulunur. Bulantı, kusma, midede yanma ve mide içeriğinin ağza gelmesi sıktır. Böyle bir durumda dalış yapmak ve su altında bu yakınmalarla karşı karşıya kalmak büyük sakıncalar oluşturabilir. Benzer biçimde bu tür yakınmaları rahatlatacak ilaçların kullanımı da belirli riskler taşır (Şahin, 2003).

Gebelik döneminde bir yandan damarlarda genel bir genişleme söz konusu iken diğer bir yandan metabolizma artmıştır. Damar genişlemesi hipotermiye, artmış metabolizma ise hipertermiye temel oluşturabilir.

Gebelik ve dalış ile ilgili en önemli konu dekompresyon hastalığı ve anne karnındaki bebeği bundan ne şekilde etkileneceğidir. Bilindiği gibi gebelik döneminde annede artan yağ miktarı ve sıvı birikmesi teorik olarak annenin dekompresyon hastalığına yakalanma riskini artırır. Dekompresyon hastalığı direkt anne sağlığını tehdit edeceği için fetüs için de bir risktir (Martin, 1997).

Uluslararası Sualtı Hekimliği Komitesi gebelik ve dalış konusunda yapılan bir kongrenin ardından bu konudaki çalışmaların sonuçlanmasına ve eldeki verilerin kesinleşmesine kadar gebe olan ve gebeliğinde şüphe edilen kadınların dalmaması sonucuna varmıştır. Gebelik döneminde dalış yapmak sakıncalı bulunmakla birlikte, gebe olduğunu bilmeden yanlışlıkla dalış yapmak gebeliği sonlandırmak için yeterli bulunmamaktadır. Gebelik sırasında dalış yapmak sakat çocuk doğurmayı garantilememektedir. Bu gibi durumlarda gelişen teknolojinin de yardımıyla bebeğin sağlığı ve gelişimi açısından bir kadın hastalıkları ve doğum uzmanının kontrolünde bulunmak gereklidir (Şahin, 2003).

2.6.6. Doğum Sonrası ve Emzirme Döneminde Dalış

Doğumdan sonra, doğum uzmanı tarafından uygun görüldükten sonra dalışa devam edilebilir Bu genellikle serviks kapandıktan sonra olur. Bu da yaklaşık olarak 21 gün gibi bir zaman alır. Bundan sonraki hafta anne aktivitelerinin düzeyine bağlı olarak birçok adale eski haline döner Gebelik dönemi ve sonrasındaki güçlükler (anemi gibi) atlatılana kadar tekrar dalış yapmak için genellikle tavsiye edilen süre 4 haftadır. Sezaryanla doğum sonrasında birçok doğum uzmanının tavsiye ettiği dönemde önceki bekleme süresi 4-6 haftadır. 8 haftalık bir periyod süresince de, rahatlama ihtiyacı, yaraların iyileşmesinin tamamlanması, kan yenilenme ihtiyaç giderilmiş olur (Şahin, 2003).

Dr. Miada Taylor'ın deneysel tespitlerine göre dalış ve emzirmenin enerji harcanması üzerinde bir alakası vardır. Dalmanın sebep olduğu göğüs sütü miktarındaki azalma ile dehidrasyon arasında mantıksal bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda dalındığında, anneler pediatrik bir yaklaşımla desteklenerek hazırlanmalıdırlar. Bu görüşe göre çocuk süttten kesilene kadar dalmayı ertelemek düşünülmelidir (Taylor, 1998).

2.6.7. Estetik Operasyonlar

Meme estetiği günümüzde giderek artan sıklıkla uygulanır olmuştur. Erken dönemlerde kullanılan ve içinde hava bulunan materyaller açık bir biçimde barotravmaya neden olmaktadır. Silikon kullanımı bu riski ortadan kaldırmıştır. Ancak

silikon içinde çözünen nitrojen çıkışlarda kabarcık gelişimine neden olmaktadır. Bu kabarcıklar, sportif SCUBA dalışlarında sıkça kullanılan dalış profillerinde %4'e varan genişlemelere yol açabilir. Daha derin ve uzun dalışlarda ise genişleyen oranın artışı materyalde deformasyonlara neden olabilir ve çevre dokulara zarar verebilir (Şahin, 2003).

2.6.8.Diğer Hastalıklar

Dekompresyon hastalığının diğer bir sonucu olan arterial gaz embolisinin kadınlardaki riskinin daha yüksek olduğunu söyleyen bir rapor yoktur. Kadınlarda erkeklere oranla nitrojen narkozu, zehirlenmeler, disbarik osteonekroz gibi hastalıkların daha sık görüldüğüne ya da şiddetinin daha fazla olduğuna ilişkin bir veri de bulunmamaktadır (Nogay, 1993).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma bir ölçme olmamakla beraber, olay ve olguların çeşitliliği içinde ortak görüşleri belirlemeye çalışmaktadır. Dolayısıyla hareket noktası, araştırılan konuyu, ilgili bireylerin bakış açısıyla görmek ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmada, gözlem, görüşme ve verilerin nitel analizi yoluyla olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ele alınmasını sağlayan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımında olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Fenomenoloji olarak da adlandırılan olgubilim “Gerçek nedir?” sorusuna cevap arayan bir yöntemdir. Fenomenoloji yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı, katılımcının kişisel (öznel) tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir.

Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

Katılımcı-gözlemci konumundaki araştırmacı, gerektiğinde ön yargılardan ve kişisel varsayımlardan arındırılmış olması koşuluyla kendi algılarını ve yorumunu da veri olarak araştırmada kullanabilir (Şimşek, Yıldırım, 2006). Bu bağlamda araştırmacı, dalış yapan ve bu alanda çalışan bir kişidir. Araştırmacının; veri kaynaklarına yakın

olma, ilgili bireylerle konuşma, gözlemler yapma, ilgili dokümanlara ulaşma kolaylığı, araştırılan konuyu yakından tanıma ve deneyimleme gibi avantajları vardır.

3.2. Katılımcılar

Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitleme örnekleme ile belirlenmiştir. Buradaki amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım, Şimşek, 2006).

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu araştırma, Türkiye’de dalış turizminin merkezi sayılan Antalya’nın Kaş ilçesinde, aktif olarak dalış turizmi sektöründe çalışan/çalışmış dalış eğitmeni(10 kadın, 10 erkek), dalış lideri (5 kadın, 5 erkek) ve dalış merkezi sahibi (3 kadın, 12 erkek) toplam 45 kişiden oluşan bir çalışma grubu tarafından yürütülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenecek olan konu, özel bir alan bilgisi içerdiğinden, söz sahibi olabilecek kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Araştırma açısından önem taşımadığı için yaş faktörü göz önünde bulundurulmamıştır. Farklı bakış açılarını değerlendirebilmek için katılımcıların bröve seviyeleri, cinsiyetleri ve tecrübeleri dikkate alınmıştır.

Her katılımcının bir kod adı vardır ve araştırmada kod adlarıyla yer almışlardır.

3.3. Araştırma Sürecinin Geçerlik ve Güvenirliği

Bu araştırma sürecinde geçerlilik ve güvenirliliğin sağlanması için aşağıda sıralanan çalışmalar yapılmıştır:

- Araştırmanın yöntemi, süreci ve sonuçlarına yönelik çalışmalar açık ve ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.
- Katılımcılarla görüşme dışı zamanlarda da bir araya gelinmiş, uzun süreli bir etkileşim ortamında bulunulmuştur.
- Derinlemesine araştırma ve inceleme anlayışı (verilerin toplanması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi) benimsenmiştir.
- Verilerin toplanmasından analiz edilip sonuçlara ulaşılmasına kadar birbiriyle bağlantılı ve tutarlı bir süreç takip edilmiştir.
- Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme tekniği tercih edilmiştir.
- Araştırma verileri ve sonuçları doğrulama amacıyla katılımcılarla paylaşılmış, ilgili diğer araştırmacılara sunularak görüşleri alınmıştır (Durmuş, 2004).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada, veri toplamak amacıyla, nitel görüşme türlerinden “görüşme formu yaklaşımı” uygulanmıştır. Bu yaklaşımda, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilginin alınması amacıyla görüşme formu hazırlanır (Ekiz, 2003). Görüşme formu yaklaşımı, bireylerin verilerini, görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarması yönünden oldukça güçlüdür ve iletişimin en yaygın biçimi olan konuşmayı temel alarak sınırlılığı ve yapaylığı ortadan kaldırır (Şimşek, Yıldırım, 2006).

Görüşme formunun hazırlanması için ilgili literatürden ve alanda uzman kişilerin görüşlerinden yararlanılarak, cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyet ön yargısı algılarını ve deneyimlerini tespit etmek üzere detaylı ve açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Görüşmeye başlamadan önce araştırma hakkında bilgi verilmiş, görüşmelerin gizli olacağı vurgulanmış, görüşme hakkında sorularının olup olmadığı sorulmuş ve sorular cevaplandırılmıştır (Ek1: Görüşme Formu).

Konuşmanın akışında yeni sonda sorular da kullanılarak “yarı yapılandırılmış görüşme” tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; verilerin hızlı

kodlanmasına ve analiz edilmesine imkan tanınması, katılımcıların verdikleri bilgiler arasında benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmaya yardımcı olması gibi özellikleri nedeniyle kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008). Sorular tamamlandığında eklemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulmuş ve bu görüşler de cevaplara eklenmiştir.

Katılımda çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitli durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu keşfetmek amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Görüşmeler iş yoğunluğunun olmadığı düşük sezonda, Kasım 2016 - Şubat 2017 tarihleri arasında, önceden randevu alınarak yapılmıştır.

Araştırmaya katılanların “cinsiyet ayrımcılığı” gibi olumsuz algılanan bir konuda soruları içtenlikle yanıtlaması ve diğer katılımcıların baskısını hissetmemesi için görüşmeler birebir yapılmıştır.

Görüşmeler sırasında veri kaybını önlemek için ses kaydı yapılmıştır.

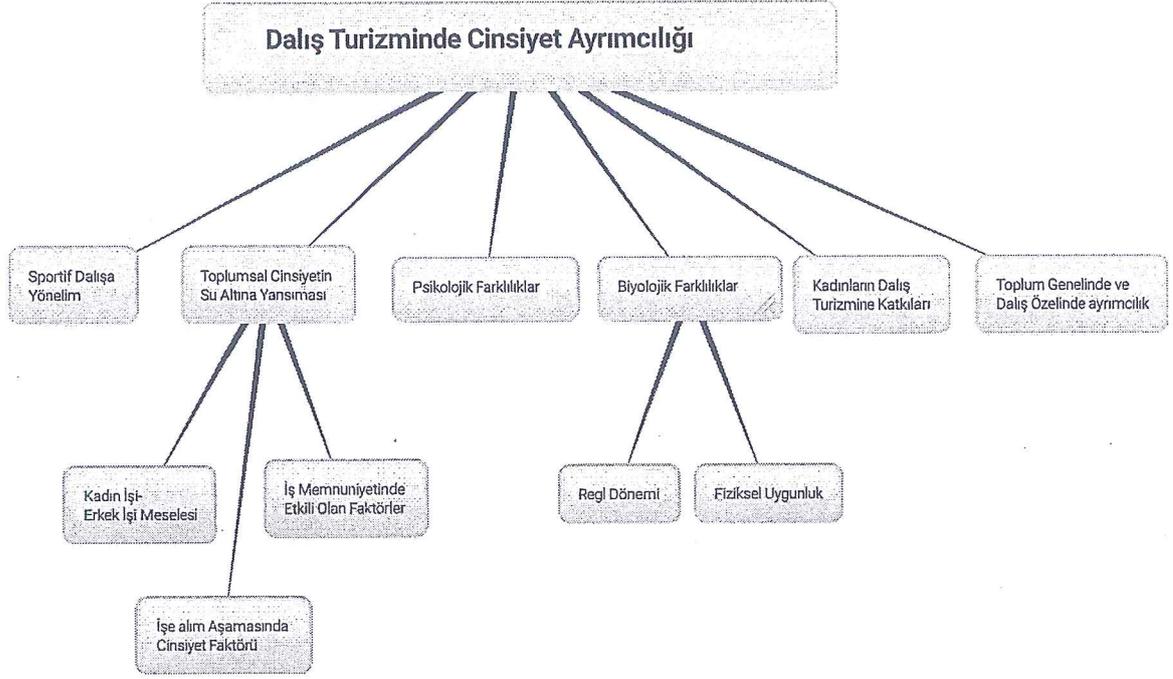
3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, görüşmeler sonucu alınan cevaplar nitel araştırma temelinde betimsel analiz ile incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Betimsel analizde, elde edilen veriler, belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır, anlatılara sık sık yer verilir. Bu tür bir analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Betimsel analizde önce, elde edilen veriler mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir. Daha sonra, yapılan bu betimlemeler yorumlanır, neden sonuç ilişkileri incelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır (Şimşek, 2009).

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmada yapılan betimsel analiz sonucunda 6 farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temelar ve bu temelerin altında yer alan alt temalar Çizelge 3’te yer almaktadır.

created with www.bubbl.us

Çizelge 3. Betimsel Analiz Sonucu Elde Edilen Temalar

4.1. Sportif Dalışa Yönelim

Araştırmaya katılanların sportif dalışa yönelim süreçleri incelendiğinde, kadınların ağırlıklı olarak üniversite yıllarında ve meslek sahibi olduktan sonra dalışa başladıkları anlaşılmaktadır. Erkeklerde de benzer durumlara rastlanmakla birlikte, görece daha erken yaşlarda dalışa başladıkları ve bazılarında -kadınlarda, bu araştırmada görülmeyen şekilde- aile yönlendirmesinin olduğu görülmektedir: **EDL1:** “Ailemin işi gereği Kaş’a yerleştik. Beni meslek sahibi olmam için dalışa yönlendirdiler”, **EDL4:** “Babam denizci. Çocukluğum denize geçti. 15 yaşında da

dalıŖa baŖladım”, EE6: “Abim dalğıçtı. Ona çok özenirdim. YaŖım geldiğinde ben de baŖladım” diye dalıŖa baŖlama kararlarını anlatmıŖlardır.

DalıŖa baŖlamaya nasıl karar verdikleri sorulduğunda, KE3: *“Asıl iŖim olan bankacılık çok zor ve stresli bir meslekti. Denizi severdim. Bir gün eğence amaçlı deneme dalıŖı yaptım ve çok sevdim. Devam ettirdim”* cevabını verirken KE6: *“Reklamcıydım aslında, daha sonra KaŖ’a yerleŖmek için dalıŖa baŖladım”, KDL4: “Büyük Ŗehirde yaŖam koŖulları ve iŖ stresinden çok sıkılmıŖtım. Bu yüzden KaŖ’a yerleŖtim. DalıŖa baŖladım, sonrasında iŖim bu oldu.”* demiŖtir. Örneklerde görüldüğü gibi, kadın katılımcıların hepsinin eğitimini aldıkları baŖka bir alan olup, dalıŖı ikinci meslek olarak yapmaktadırlar.

Erkek katılımcılar içinde ise ana mesleği dalıŖ eğitmenliği veya dalıŖ liderliği olanlar vardır. EE3: *“14 yaŖında yaŖadığım Ŗehirde bulunan dalıŖ merkezine gittim. Dalmak istediğimi söyledim. Ailenle gel dediler, gittik, öyle baŖladım çok da sevdim”, EDL5: “Kariyerimi bu Ŗekilde planladım. Liseyi bitirdiğim yıl dalıŖa baŖladım. Daha sonra Su Altı Teknolojileri bölümünü bitirdim”, EDL3: “Lisedeydim. Yazları gittiğimiz tatil kasabasında dalıŖ okulu vardı. Dalğıçlara hayranlık beslerdim. Aileme ısrarlarım sonucu baŖladım”* cümleleriyle dalıŖa baŖlama süreçlerini ifade etmiŖlerdir.

Kadınları eŖinin veya erkek arkadaŖının dalıŖa yönlendirmesi durumuna sıkça rastlanırken, (KE5: *“Üniversite yıllarımda dalıŖ yapmayı çok istiyordum ama hem iŖ hem okul aynı anda idare ettiğim için fırsat bulamadım. Sonrasında dalğıç olan erkek arkadaŖımın yönlendirmesiyle baŖladım.”* KDL2: *“Çocukluk hayalimdi. Biraz geç olsa da, dalıŖ eğitmeni olan erkek arkadaŖım ile gerçekteŖti”*) erkeklerde bu çalıŖma için bunun örneğinin olamaması da göze çarpan bir baŖka farklılıktır.

Kadın ve erkeklerin sportif dalıŖa yöneliminde ortak nokta *“çocukluktan itibaren denizi sevmeleri”* ve *“su altına ilgi duymaları”* olarak belirlenirken, her iki cinin dalıŖa baŖladıkları yer olarak ortak noktanın ise üniversite su altı toplulukları olduğu görülmüŖtür.

4.2. Toplumsal Cinsiyetin Su Altına Yansıması

Araştırmaya katılanların “Dalış turizmi sektöründe kadın çalışanların ne gibi zorlukları olabilir?” sorusuna verdikleri detaylı cevaplar, cinsiyet açısından çok büyük fark içermemektedir. Bunun bir istisnası; erkeklerin, karşı cinsten çalışma arkadaşlarının özel günlerinde fazlaca isteksiz, pasif veya agresif olduklarını düşünmeleridir. Bazı erkekler, kadınların özel gününü bahane ederek dalış ortamından uzaklaştıklarını iddia etmişlerdir:

EE1: *“Ayrımcılık olarak değil ama gene de bir kadının bunu sürekli olarak kaldırması zor olabiliyor. Mesela özel durumları var kadınların ve mesleği bu olduğu için keyfi olarak değilse de günlerde işine ara vermek istiyorlar.”*

EE3: *“Özel günlerinde; belim ağrıyor bahanesiyle tüp bağlı malzemeyi kaldırmama, müşteri seçme, ruhsal durum dengesizlikleri gibi durumları oluyor. Bu anlamda zorlandıklarını düşünüyorum.”*

EE5: *“Özel günlerinde ben 3 gün dalmayacağım yapamam deyip kendini işten tamamen soyutlayan kadın eğitmenler var.”*

EE6: *“Bu işe uygun değiller diyemem ama biyolojik yapıları bazen sorun olabiliyor. Özel günleri mesela. Bir de toplumsal durumların yansımaları var. Dalış süreci teknenin durumu, denizcilik kuralları, hava koşulları, psikoloji, hepsini birlikte içini alıyor ve kadın veya erkek bütün bu konularda ne kadar yetkinse dalışta da o kadar yetkin oluyor. Bu altyapı ve koşulların ötesinde dalış eğitiminde gerekli dönüşüm sağlanırsa, imkan verilirse kadın da söz sahibi ve yetkin olabilir.”* Kadınlara bu soru ayrıca yöneltildiğinde ise çoğunlukla aksi yanıtlar alınmıştır (4.3. Biyolojik Farklılıkların Dalış Ortamında Çalışmaya Etkileri). Erkekler ile kadınların ifade biçimindeki bu farklılık çalışma açısından anlamlıdır.

Araştırmaya katılan deneyimli erkek eğitmenlerden birisi yaşadığı örnek olayla durumu şöyle özetlemiştir: *“Liveboard gulette çalıştığımız dönemde ben dalış amiriydim. Çalışan bir kadın arkadaşımızla bir gün dalışları paylaştık, günün sonunda bir de gece dalışımız vardı. Onun liderlik yapmasını istedim. Suratındaki ifadeden istemediğini farkettim ama ne olduğunu anlayamadım. Briefing sırasında*

motive edici olmadığını gördüm. Dalış sonrası da keyifsiz bir şekilde çıktı. Gecenin ilerleyen saatlerinde teknenin pruvasında tek başına gergin bir şekilde oturduğunu görünce yanına gittim bir sorun olup olmadığını sordum. Regl döneminde olduğunu, bu yüzden dalışta keyifsiz olduğunu ve zaten sabahdan beri olan ağrısının daha da arttığından bahsetti. “Neden bana söylemedin” diye sorduğumda “sen de yorgundun” dedi. Aslında bence bu durumunun kendi kadın olma haliyle birleştirilip bu işe uygunluğunun sorgulanması ihtimalinden rahatsızlık duyduğu için söylemek istememişti. Çünkü bu baskı hep var. Bunun zayıflık olarak görünüp “biz biliyorduk” denmesini istemiyor bazı kadınlar. Ama ertesi gün hem fiziksel olarak daha kötü hem psikolojik olarak yıpranmış halde iş motivasyonu ve performansı daha da düşüyor. Yani kadının bu durumu idare etmesi de o günü kurtarmıyor. Olması gereken bunun normal bir durum olarak kabul edilmesi, açıkça ifade edilmesi ve bunun iş birliği ile telafi edilmesi.”

Kadınlar ise en çok zorlandıkları durumun cinsiyete dayalı ön yargılar ve olduğunu belirtmişlerdir.

KE2: *Halat bağlarken bile “sen yapamazsın bırak ben yapayım” gibi tepkilere maruz kalabiliyoruz.*

KE3: *Zaman zaman ciddiye alınmadığım oldu.*

KE4: *İlk iş başvurusu yaptığımda “sen şimdi çok üşürsün zayıf da bir şeysin zaten” gibi bir tepkiyle karşılaşmıştım. İş yaşamımın büyük kısmı da bu algıyla, ön yargılarla mücadele etmekle geçti diyebilirim.”*

KE6: *“Sürekli olarak kadınların zayıf taraflarının vurgulanması bence bu işin en zor tarafı.”*

KE9: *“Özellikle Dive Master olduğum dönemde kadınlar da adamlar da kadınsan eğer seni görmüyorlardı.”*

KDL4: *“Kadının farklılığı ön yargı ile belirleniyor. Bunun tersini göstermek kadının bir yükü haline gelmiş durumda ve bu durum oldukça yorucu.”*

KDL5: *“Suyun altına ininceye kadar dalıcı adaylarında güven oluşturmak çok zor oluyor. Duruşumla değil de bilgimi göstererek ikna edebiliyorum ancak.”*

Bu konuda bazı katılımcılar erkeklerin kadınlarla yakınlık kurma girişimleri konusuna değinmişlerdir:

EDL2: “...ama kadın hep bir sert imajı çizmek zorunda, yoksa ‘yanlış anlaşılabilir.’ Yani toplumun bir yansıması olarak kadınların kendilerini kapatma, erkeklerin ise olabildiğince açma eğilimleri var. Bu bir kadın için oldukça rahatsız edici diye diye düşünüyorum.”

EDL4: “Kadına bakış her alanda olduğu gibi ya küçümseyici ya da duruma göre “acaba yakınlaşma ihtimalimiz olabilir mi?” bakışı. Hangisi daha kötü bilmiyorum ama en zor kısımları bunlardır diye düşünüyorum.”

KDL2: “İnancı gereği kadın eğitmenle dalmak istemeyen erkekler olabiliyor. Bazen de tam tersi, karşı cinsle yakınlaşma ihtimali için kadın eğitmen tercih sebebi olabiliyor. İkisi de sinir bozucu.”

Kadın katılımcılara ayrıca sorulduğunda, taciz boyutuna varmasa da zaman zaman bu tip durumları yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

KE8: “Erkeklerin dalışa başlamasında amacı -genelleme yapmayalım ama bu sayı hiç az değil gerçekten- kız tavlama, daha çok kadının olduğu ortamda bulunmak olabiliyor.”

KE9: “Bazen su altı dünyasıyla tanıştırdığın öğrencinin gözünde tanrılaşıyorsun, sana hayranlık besliyor aslında. Bazıları aşk sanıyor bunu, şansını deniyor. Yakınlaşmaya çalışıyor. Taciz boyutunda değil tabii, her sosyal ortamda olabilen şeyler... Öte yandan dalış sosyal olduğu kadar ciddiyeti de elden bırakmamak gereken bir yer.”

4.2.1. “Kadın işi /Erkek işi” Meselesi

Çalışmada, toplumsal yapının bir uzantısı olarak, dalışın mekanik becerileri gerektiren kısmının “erkek işi” tarafında olduğu görülmüştür.

Kadınların çoğu, aldıkları eğitim ölçüsünde bu tip işleri yapabilme yetileri olduğunu söylese de, iş bölümünde malzeme bakımı, tamir gibi işleri genellikle erkekler üstlenmiş durumdadır (**KE1:** “Biz bir görev ayrımı yaptık o yüzden teknik konularla çok fazla ilgilenmiyorum. Dalış teknesi haricinde satış ofisimizde de görev

yaptığım için bir iş bölümü söz konusu. Ama gerektiğinde yeterliliğim var, yapabilirim.” KE2: “Ben bu ön yargıyı kırmak için hep öne atlayıp yapıp öğrenmeye çalıştım. Yani biliyorum, yapabilirim ama şu an çalıştığım teknedeki görev ayırımından dolayı bu konularla ilgilenen başka bir arkadaş var. (Erkek) Örneğin kompresörün filtresi değişecek, regülatör sökülecek, tüplerin bakımı yapılacak, o yeterliliğe sahip olmayı bilmenin güveni var ama iş bölümünden dolayı bana düşmüyor.”).

Bu ayrımcı duruma sebep olarak kadınların bu konularda “doğal olarak yetersiz” olmasını gösteren katılımcıların sayısı çalışma açısından anlamlı düzeydedir (EE4: “Biraz eksik kalabiliyorlar o konuda. En basiti vanaların sıkışması bile bir güç gerektiriyor. Ekipman tamirine de kafaları çok uygun değil. Ciddi bir iş, güvenlik için önemli bir iş. Bu yüzden konuya hakim birinin yapması çok önemli.”).

Bir başka görüş ise, kadınların bu tarz işlerden özellikle uzak tutulduğu veya ilgilerini çekmediği için uzak durduğu yönündedir (EDL4: “Biz çocukluğumuzdan itibaren evde babamızı veya çalışan bir ustayı ilgiyle izliyoruz. Kadınların ilgisini çekmiyor genelde. Biz de bu durumu biliyoruz ve yardımcı oluyoruz.” EDL5: “Kadınlar bu işleri sevmiyor... Kadına istemediği halde malzeme bakımı yaptırıp malzemedeki kaynaklı sorun yaşansa daha mı iyi?” KE3: “...Nasıl kadın diye baştan bu konudaki eğitim yeteri kadar verilmiyorsa ayrımcılık orada başlıyor.” KE4: “Bunlar kabul, bunlar bize öğretilmiş. Bilimsel olarak baktığımızda böyle bir şey yok. Bu yüzden biz kadınların bu konularda özellikle daha girişimci olması gerekiyor ve ben de öyle yapıyorum.” EE7: “...bu iş bir merak işi. Kadınların ayrı bir yeri var bunu kabul etmek gerek. Sonuçta çok çekici bir iş değil ve kadınlar bu işe el atmaktan kaçınıyorlar. Becerileri olmadığı için değil, kaçmak gibi bir lüksleri olduğu için.”).

Çok çeşitli görüşlerin olduğu bu konu ile ilgili, katılımcıların görüş birliğine vardığı iki nokta vardır: Birincisi, bu işlerde en az erkekler kadar iyi örnek kişiler olduğu, (KE6: ...Bir kadın multifonksiyoneldir. Telefonla konuşurken yemek

yapabilir. Birçok erkek eğitmenen daha iyi yapabilen kadınlar var. Apex gibi dengesi çok hassas olan regülatörün bakımını yapan kadın çalışma arkadaşlarım var. EE6: “Bu işi bana öğreten kadın eğitmen oldu...Yani bu çok kişisel bir durum. İzin verildiğinde, öğretildiğinde, kadın bunu yapabiliyor neden yapamam?”) ikincisi ise kadınların bu işlere yatkın olmamasının toplumsal durumun uzantısı olduğudur (EE8: Eğitim sistemi ve toplumsal yapının sonucu olarak kadın bu işlerle yeterince iştigal etmemiş durumdadır. Erkek doğal olarak daha tecrübelidir. EE9: “Bu coğrafya ve kültür ile çok ilgili bir durum. Örneğin Filipinler’de bir dalış merkezinde çalışan bir kadın ile Kaş’ta çalışan bir kadın aynı olamaz. O güne gelene kadar nasıl bir toplumsal yapı içinde olduğu, beceri gelişiminde etkilidir diye düşünüyorum. Bizim toplumumuzda oyuncular bile pembe-mavi ayrımında olunca tabi bir adım geride duruyor kadınlar bu tip işlerde.”).

4.2.2. İşe Alım Aşamasında Cinsiyet Faktörü

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, işverenler, müşterilerin talebi kadın çalışan olmadığı sürece erkek çalıştırmayı tercih ediyorlar. Kadınların doğuştan gelen biyolojik özelliklerinin kendilerine zaman zaman engel oluşturacağını düşünüp, farklı talepleri olması düşüncesiyle kadın çalışanı ikinci plana atabiliyorlar. Katılımcılar arasında, dalışın gereklilikleri olan güç, kuvvet, hız, beceri, özgüven gibi özelliklere, kadınların, erkekler kadar sahip olmadıklarını düşünenler var (EDMS1: “Bir de denizciliğin genelinde olan ‘her işi yapacak, her şeye koşacak’ beklentisi var. Hiyerarşi var. Tüp taşınacak, tüp doldurulacak, tekne manevra sürecine katılacak, gerektiğinde ağır iş yapacak, acil durumda atlayacak, gündüz gece temposunu karşılayacak. Bütün bunlar söz konusu olduğunda kadın ikincil değerlendirmeye girebiliyor. Böyle bir bakış açısı var.”). Bu algıya sebep olan durumun toplumsal temelleri üzerinde çeşitli yorumlar yapılmıştır (EDMS2: “Hiçbir şey bilmeyen bir erkek ile hiçbir şey bilmeyen bir kadını alıp Dive Master yetiştirmek söz konusu ise erkeği tercih ediyorsun. Söz gelimi; erkeğe ‘oğlum hadi şuradan atla’ diyeceksin; atlayıp başlayacak, kadın önce ‘atlayabilir miyim acaba’ diye düşünecek. Onu önce oradan atlayabileceğine ikna etmen gerek. Çünkü o zaten temkinli şekilde yetişmiş. Aileden gelen bir durum da söz konusu yani.”).

İşveren ne kadar rahat, açık görüşlü biri olsa ve “cinsiyetler arasında fark yok” diye düşünüyor olsa bile bu tip durumlar onu kaygılandırabiliyor. Ön yargı olmanın ötesinde, realitede, daha önceki deneyimlerinde böyle durumlarla karşılaştığı için istihdam kararını verirken bunları göz önünde bulundurabiliyor. Fakat bu durum kadın olduğu için işe almamak boyutuna varmıyor. Bunu EDMS2: *“Fizyolojik olarak kadınların özel durumlarından dolayı belli aralıklarla dalış yapmadıklarını veya performanslarında düşüş olduğunu kabullenmek zorundayız ama dalış ortamında cinsiyet gözetmiyorum. Bir kadının eğitmenliği erkeğin eğitmenliğinden daha kötü değil hatta bazen daha çekici de olabiliyor. Bu yüzden işe alımda cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurmuyorum, tecrübesine bakıyorum daha çok, yetkinliğine bakıyorum.”* şeklinde ifade etmiştir.

Kadın-erkek eşitliği söz konusu olduğu zaman, en önemli sorunlardan biri olarak görülen “eşit ücret” konusu dalış turizminde büyük bir problem değildir. Katılımcı-dalış merkezi sahiplerinden kadın olanlar, eşit ücret konusunda taviz vermediklerini belirtmişlerdir. Erkek dalış merkezi sahiplerinde ise bazı istisnalar vardır:

EDMS3: *“Bazen işverenler, ön yargularla kadından alacağı verimi düşük öngörüyor ve dolayısıyla teklif edeceği ücret de ona göre düşük olabiliyor. Ama çalışma şartları göz önüne alındığında ona kadın diye daha az para vereceğini zannetmiyorum. Aldığı verime bakıyor. Belki fiziksel olarak daha az çalışıyor ama bunu başka bir şeyle telafi edebiliyorsa kadın, daha verimliyse, ayırım yapılmıyor.”*

EDMS4: *“Başta beklentisini düşük tuttuğu için kadınlara erkekten daha az para teklif edebiliyor ama bu işte cinsiyetten daha ön planda olan bir şey var: Bröve, tecrübe.”*

4.2.3. İş Memnuniyetinde Etkili Olan Faktörler

Araştırma çerçevesinde işlerinden memnun olup olmadıkları sorulan kadınların hepsi “çok memnun olduklarını” belirtmişlerdir:

KE1: *“Çok memnunum. Henüz tükenmişlik ya da ‘bugün de dalmasam keşke’ hissini yaşamadım.”*

KE8: *“Evet ‘iyi ki böyle bir yola girmişim’ diyorum hep”*

Erkek katılımcıların içerisinde, dalış merkezi sahibi olanlar da kadınlar ile aynı fikirdedir:

DMS1: *“Su altı dünyasını çok sevdiğim ve bu ortamda daha fazla bulunmak istediğim için profesyonelliğe geçtim. Hiç de pişman olmadım.”*

Erkek dalış eğitmenleri ve dalış liderler arasında, işlerini severek yapmalarına rağmen, ekonomik olarak tatmin edici olmadığını dile getirenler sayıca fazladır:

EE6: *“Maddi olarak memnun değilim. Eməğimizin karşılığını alamıyoruz.”* **EDL8:** *“Keyifli ve besleyici bir iş ama maddi olarak yetmiyor.”*

Dalış turizmi sektöründe çalışmanın sosyal hayatı ne şekilde etkilediği sorgulandığında, cinsiyete ilişkin bir fark görülmemiştir. Katılımcılar, dalış ortamının sosyallik açısından besleyici olduğunu, fakat yoğun çalışma saatleri sebebiyle iş dışında sosyalleşemediklerini belirtmişlerdir. Bu durumda cinsiyet belirleyici bir faktör değildir.

EDL4: *“Genelde arkadaşlık ilişkisi içinde olduğumuz kişiler de aynı sektörde çalışıyor. Bunun aksi olan durumlarda sosyal hayatımızın eksik kalacağını düşünüyorum.”*

EDL5: *“Kadın için ekstra zorluğu olduğunu sanmıyorum genel olarak bir kölelik sistemi gibi çok yoğun çalışma saatleri ve bütün hayatı kapsayan bir iş. Akşam dahi onun dışına çıkamıyorsun. Yine onun çevresinde dönen bir yaşantın oluyor. Özel hayatı yok ediyor.”*

KE9: *“Tekne dışında pek sosyal hayatımız olmuyor genellikle. Erkekler için de durum farklı değil. İşin genel durumu bu yani.”*

KDL2: *“Sosyal yaşam yaz döneminde tamamen işten ibaret diyebilirim. Büyük şehirde yaşayan insanlar ya da kurumsal işlerde çalışanlar işte, hayat size güzel diyorlar. Teknede olunca devamlı tatil yapıyoruz sanıyorlar. Davulun sesinin*

uzaktan hoş gelmesi. Bu işe gerçekten gönül vermeyen biri bu koşullara katlanamaz.”

Dalış turizmi sektöründe çalışmanın aile yaşantısına etkisi ile ilgili dikkat çekici nokta, katılımcıların, genellikle aynı işi yapan insanlarla hayatlarını birleştirmiş olmaları ve aksi durumda kadın için zorlayıcı olacağını savunmalarındır:

KE10: *“Benim eşim de dalgıç birlikte çalışıyoruz. Bu yüzden olumsuz bir tarafı yok. Farklı meslekte olsa kesinlikle zorlukları olurdu.”*

KE7: *“Eşim de dalış eğitmeni olmasaydı hayatım zor olabilirdi her anlamda.”*

EE7: *“Olumsuz etkilediğini düşünmüyorum. Eşi de aynı sektörde ise çok keyifli olabiliyor. Aksi takdirde zor olabilirdi. Tecrübelerimizi paylaşıyoruz birbirimizden bir şeyler öğreniyoruz. Biraz disiplin gerektiriyor. “*

Alınan cevaplara bakarak, dalış turizmi sektöründe çalışmanın aile hayatını olumsuz etkilemesinin sebebinin kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri olduğunu söyleyebiliriz:

KE1: *“Aile için uzun çalışma saatleri ve evden uzak kalma durumu birçok şeye aynı anda yetişme zorluğu sıkıntı olabiliyor.”*

KE2: *“Evli olmadığım için ve yalnız yaşadığım için ‘aile hayatı’ gibi bir sorunum yok ama bu gibi durumlarda olumsuz etkileyebileceğini düşünüyorum.”*

KDL4: *“Kadını zorlayan şey beklentiler... Yalnız bir kadın için ne sosyallik ne de aile hayatı anlamında dalış zorlayıcı diyemem ama evliliğin hele hele çocuğun sorumluluğu omuzlarında bir kadından bahsediyorsak, üzerine o dalış tüpü ağır gelir.”*

EDL1: *“Kadın veya erkek olmasından bağımsız; dalış zahmetli bir iş. Beden gücünün kullanıldığı, aynı zamanda ciddi sorumluluk almayı gerektiren. Uzun süre soğuk ortamda bulunmayı gerektiren. Buna uygun bir fizik ve sağlam bir mental durum gerekiyor. Saatler uzayabiliyor, ailede çocuk varsa ve bakımı kadın üstleniyorsa (ki genelde böyledir) zorlayıcı olabilir. “*

EE8: *“...Yavaş yavaş değişiyor olmakla birlikte; kadının eve ilişkin işleri üstlenmek gibi bir konumu var toplumumuzda. Dalış da ekstra bir iş olarak üzerine*

yüklendiğinde zorlanabiliyor veya birinden birini ihmal edebiliyor. Erkek ise büyük oranda yaptığı işe odaklıdır. Evin genel idaresinden sorumlu olmaktan dolayı çocuk bakımı, ev işleri gibi konulardan uzak kalıyor.”

Kadınların çalışma hayatını işe alım aşamasında dahi etkileyen hamilelik sürecinin işten uzaklaşmayı zorunlu kılması, dalış ortamında daha belirgindir. Herhangi bir iş alanında anne adayları hamileliğin ilk aylarında çalışmaya devam edilebiliyorken, dalış aktivitelerini çocuk sahibi olma ihtimalinde dahi sonlandırılmak durumundadır (EE4: *“Hamilelik dönemi hemen her meslek için işten uzaklaşmayı gerektiriyor. Dalışta bu biraz daha uzun 9 ayın tamamını kapsıyor. Hatta bu kararı veren anne adayları henüz hamile olduğundan emin olmasa bile, olasılıklar dahilinde bebeğin ve kendisinin sağlığını tehlikeye atmamak için dalışlara ara veriyor”* KDL3: *“Erkek kesintisiz bir şekilde iş yaşamına, dalışlarına devam edebilirken kadının önüne çıkan bir dizi engel var: Hamilelik, emzirme dönemi, çocuk bakımı...”*).

Hamilelik döneminde işe ara vermeyip, dalış dışında diğer işlere yönelen kadın sayısı azdır ve bu çalışma için dalış merkezi sahibi olan kadınlarla sınırlıdır (KDMS10: *“...hamilelik döneminde teknedeydim. Dalmadım ama yüzdüm. İşten, ortamdan kopmadım. Hamilelikle beraber doğum sonrası toplamda 1.5 yıl dalmadım ama işe satış ve organizasyon kısmıyla devam ettim.”*).

4.3. Psikolojik Farklılıklar

Katılımcıların çoğunluğu olası bir kaza anında soğukkanlılıkla müdahale edebilmenin psikolojik tamamlayıcılarını, cinsiyet ile değil tecrübe ile ilişkilendirmiş ve örnek olaylarla belirtmişlerdir:

KDL5: *“Buna erkekler soğukkanlıdır, kadınlar değildir deyip genellemek çok dar bir görüş. Maalesef kendini süper kahraman ilan edip kadınlara bu konuda güvenmeyen erkek sayısı az değil ama ben süper kahraman kadınlar da gördüm dalış ortamında.”*

EE1: “Kadın eğitimden arkadaşım bir gruba eğitim verirken, panikatacak ya da kalp ile ilgili sorunu olan bir dalgıç adayı eğitim sırasında nefes almakta güçlük yaşadı ve yüzeye çıktılar. Biraz da su yutmuştu. İlk müdahaleyi yapan da kadın eğitmendi. Ve müdahale aşaması, tekneye çıkarılışı, o anki tavrı, izlediği yol, hastaneye sevkini gerçekleştirdi ve gayet iyi bir şekilde üstesinden geldi. Çoğu erkekten daha soğukkanlıydı bence. Yeterince tecrübeli her kadın için bunu genelleyebiliriz. Başarılı bir şekilde yapabilirler diye düşünüyorum.”

EE5: “Benim gördüğüm örnek diğer eğitimdenlerden biraz farklıydı. Arkadaşımız T.O. eksternal bir acil durum müdahalecisi. Hem çok tecrübesi olmasıyla, hem de teorik bilgisinin çok oturmuş olmasıyla ilgili bu. Sakin kalma yetenekleri çoğu erkeğe göre daha iyiydi.”

EE6: “Bizim verdiğimizden farklı bir tepki vermiyorlar. Yeni çalışmaya başlayan bir kadından doğru tepkiyi bekleyemeyeceğimiz gibi erkekten de bekleyemeyiz.”

Diğer bir ortak görüş, kadınların, planlama aşamasında son derecede titiz ve temkinli davrandıklarından dolayı, kazaya mahal vermedikleridir: **EE9:** “Erkek kendine olan aşırı güveninden dolayı bazı şeyleri ihmal edebiliyor ya da limitleri zorlayabiliyor. Kadın ise toplumdaki ve iş hayatındaki baskıcı yapının uzantısı olarak her konuda çok daha temkinli, sınırlarını çok daha konservatif belirliyor. Bu tutumdan dolayı özellikle eğitimde, kadın eğitimdenlerde ihmal konusu neredeyse sıfır. Onlar işin gerekliliklerini çok daha fazla yerine getiriyorlar.”

KE6: “Grubumda intihara teşebbüs eden bir dalgıç oldu. Psikolojisini su altına inmeden evvel fark ettim -ki bu bence kadınların artı özelliğidir: dikkat, his, önsezi, adına ne dersiniz- Birebir dalmaya karar verdim. Aşağıda benden kurtulup çok hızlı bir şekilde aşağı inmeye çalıştı, yakaladım, tekrar denedi, kararlıydı. En son onu ikna ederek müdahale edemeyeceğimi anladığımda sırtına geçtim, tüpünü kapattım. Nefes alamayınca memeli refleksi olarak yukarı doğru tırmanmaya çalıştı, yüzeye çıktık. Ağlamaya başladı. Kimseye anlatmadım gerekli insanlar dışında tabii. Şimdi iyi. Hala konuşuyoruz. Tedavi sürecini de takip ettim, gayet iyi durumda.”

KE3: “Ben kadınların bu anlamda daha iyi olduklarını düşünüyorum. Çünkü hayatları boyunca bir sürü şeye dikkat kesilmek zorundalar. Aslında önemli olan

kazayı baştan önlemek. Bu da dalışın öncesinde başlıyor. İyi bir gözlemci olmak gerekiyor ki bence kadınlar bu anlamda çok iyiler. Dalıcının dışarıdaki durumuna bakarak aşağıdaki (su altındaki) halini tahmin edebilmek gerekiyor. “

Bazı katılımcılar, kadınların psikolojik farklılıklarının toplumsal cinsiyetin yansıması olduğunu savunmuşlardır:

EE7: “Genel durumla ilişkili olarak; yeterince sorumluluk verilmediği için o tecrübeye sahip olamıyorlar. Kadın olmanın doğasıyla ilgili bir şey değil. ‘Sen kadınsın yapma, bu seni aşar’ yaklaşımıyla ilgili. Belli deneyimleri yaşamadığı için sonradan o boşluğu doldurmak zor oluyor. İyi bir dalgıç doğuştan itibaren oluyorsun, dalışa başladığın andan itibaren değil! O gün eğitildiğinle sınırlı değilsin. O güne kadar nasıl bir psikoloji, bilinçaltı yüklediysen onu yansıtıyorsun. Maalesef kadınlar bu cesareten yoksun yetişebiliyor toplumumuzda.” EDL5: “Örnek bir olaya şahit olmadım ama dinlediğim şeyler oldu. İki türüsü de var hem kadın hem erkek için. Kesinlikle bunu biyolojik cinsiyetle ilişkilendirmek sığ bir bakış açısıdır. Fakat toplumsal cinsiyet kavramı işin içine girdiğinde, hayatı boyunca “hanım hanımcık” ölçülerde, yetişmiş bir kadının zaten dalışta o seviyeye gelmesi çok zor diye düşünüyorum.”

Kadınların psikolojik farklılıkların dalış ortamına olumsuz yansıdığını düşünenler sayıca az olduğu için, sonuçlar çalışma açısından anlamlı değildir:

EDL2: “Psikolojik olarak, hele başkalarının sorumluluğu üzerlerindeyken, çoklu problem çözme konusunda biraz zayıflar, bu benim kişisel görüşüm. Çok fazla faktörü bir anda değerlendirmek ve beraberinde öncelikleri sıralamak konusunda sorun yaşayabiliyorlar.”

EDL3: “Kadın bir anda bir sorunla karşılaştığında ona yoğunlaşıyor ve onu etkileyebilecek diğer faktörleri göz ardı edebiliyor. Halbuki birkaç şey: Acil durumda havası tükenen bir dalıcı var mesela, o sırada akıntı da var, grup ayrılacak, tekne uzakta... Hepsini bir arada değerlendirip sakin kalmak ve o sakinliği gruba yansıtarak doğru tepkiyi vermek, uygun şekilde çözmek söz konusu olduğunda panikleyebiliyorlar.”

4.4. Biyolojik Farklılıklar

4.4.1. Regl Dönemi

Araştırmada kadınlara yöneltilen “Regl döneminizde dalış yapıyor musunuz ve bu iş performansınızı etkiliyor mu?” sorusuna, katılımcıların çoğunluğu “genellikle dalış yapmaya devam ettikleri” cevabını vermişlerdir. İstisna durumlar olarak; havanın çok soğuk olması, dalış profilinin zorlayıcılığı, suyun temiz olmaması gibi durumları göstermişlerdir:

KE3: *“Hijyenik koşulları sağlamak zor olabiliyor sadece. Özellikle havuz eğitimi varsa ben suya girmeyi tercih etmiyordum o günlerde. Ve bazen psikolojik olarak daha yorgun hissedebiliyor insan.”*

KE8: *“Profesyonel biri, o işi uzun zamandır yaptığı için devam edebiliyor ama güvenlik konusuna gelirsek bence o dönemde zor dalışlar yapılmamalı. Akıntının olmadığı sulara, iyi bildiğin dalış noktasında, 2-3 kişi, bildiğin insanlardan oluşan grup ise tamam ama bilmediğin bir yer, derin su vs gibi parametreler için içine girerse dikkatli olmak lazım.”*

KDL2: *“Ekstrem bir durum olarak görmemekle birlikte, suyun çok soğuk olduğu kış dalışlarında bazen sorun yaşıyorum ve dalmamayı tercih ediyorum.”*

Bazı kadın katılımcılar Regl döneminin fiziksel etkilerinden çok, özellikle Pre-Menstrüasyon döneminin ruhsal etkilerinin iş hayatlarını etkilediğinden bahsederken; (**KE7:** *“Ben o günlerde sabırsızlaşıyorum, insanları kırma potansiyelim daha yüksek oluyor. Ekip genişse başkasına paslamaya çalışıyorum.”*) daha tecrübeli eğitmenlerde bu durumun farklı olduğu sonucu, cevaplardan çıkarılmıştır (**KE6:** *“Pre-menstrüasyon döneminde ruh durumumuzun değiştiğini inkar edemem ama bunun farkında olduğun zaman durumu idare edebiliyorsun. Bir profesyonel için bunu kontrol altına almak ve o süreçte dalmak, birine bir şey öğretmek zor değil. Kontrollü ve sabırlı olmak lazım.”*).

4.4.2. Fiziksel Uygunluk

Bu konuda en çok ortak noktaya varılan görüş, dalış turizmi sektöründe çalışma koşullarının kadınlar için olduğu gibi, erkekler için de zorlayıcı olabildiği görüşüdür:

KE2: *“Dalıştaki fiziksel zorlanmanın cinsiyetle bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Yüksek sezonda hepimiz fazla yoruluyoruz.”*

KE4: *“Zorlanıyorum ama bunun cinsiyetimle ilgisi yok. Gün içinde beş kere suya girip çıkan herkes zorlanıyor.”*

KE5: *“Kadın erkek ayırt etmeden fiziksel olarak zorlayan bir iş bu. Sorun kadının zayıf görülüp altından kalkamayacağı iddiası veya ön yargısı.”*

EE6: *“Fiziksel zorluk sektörün genel sorunu. Kadına özel zorlayıcı bir durum yok bence.”*

EDL1: *“Dalışın fiziksel becerileri kadınlık veya erkeklikle çok ilgisi olan şeyler değil diye düşünüyorum. Biz de zorlanıyoruz yani.”*

Ayrıca katılımcılar dalış becerilerine kadınların fiziksel olarak son derece uygun olduğunu, erkeklere oranla çok daha ekonomik hava tüketimine sahip olduklarını, su altında çok daha rahat olduklarını belirtmişlerdir. (**EE8:** *“Erkek kas kullanımı sert ve ani hareketlere daha yatkın, tabiri caizse ‘kaba.’ Kadınlar daha elegant, hafif. Ani yüklenmeleri, koşuşturmaları, gereksiz efor sarfetmeleri yok. Bedensel yetkinliklerini sorgulamak dahi gereksiz. Kesinlikle su altı ile daha uyumlular.”*)

4.5. Kadınların Dalış Turizmine Katkıları

Elde edilen bulgularda, kadının varlığı zaman zaman “görsellik, çeşitlilik, temizlik, titizlik” gibi kalıplarla ilişkilendirilmiştir:

EDL3: “Temizlik anlamında bir erkeğin göremediği şeyi çok daha rahat görüyor kadınlar. Düzen, ayrıntı, titizlik, müşteri için daha yumuşak bir ortam gibi avantajları var.”

EDL4: “Tekneye bayan elinin değmesi de farklı oluyor mutfak olsun, tuvalet olsun genel düzen ve işleyiş olsun...”

EE7: “Güzel görünür ortam güzelleşir. Bazı müşteriler için tercih sebebi olabiliyor. Eskiler gemide kadın uğursuzluk getirir demişler, eskide kaldı artık bu inanışlar...”

Kadının bulunduğu ortamın daha medeni hale getirmesi, “erkek erkeğe”liğin sıkıcılığından ve sertliğinden uzaklaştırması da avantaj olarak görülmektedir (**EE3:** “Bence teknede kadın olması kesinlikle avantaj. Bir kere ortamı daha medeni hale getiriyor. Sırf erkek olduğunda olabilecek kaba durumu yumuşatıyor.” **EE4:** “Teknede her zaman bir kadın olmalı. Hem ekip kendini toparlıyor, hem bizim göremediğimiz noktaları görüyorlar. Ve bir dalıcı ile sorun yaşandığında farklı bir kanaldan sorunu çözebiliyorlar.”). Ayrıca iletişim becerileri konusunda iyi oldukları için kadınların varlığının tercih sebebi olduğunu dile getiren katılımcılar da vardır (**EE2:** “Grup karşısında kadınlar daha etkili olabiliyor. Gruba bir şey anlatırken, toplu halde hitap ederken kadın eğitmen iyi bir anlatıcı oluyor diye düşünüyorum.”).

Medyada ve spor dünyasında sıkça rastlanan “kadın bedeninin metalaştırılması” durumunun dalışta da var olduğu araştırmanın bulguları arasındadır (**EE5:** “Ticari anlamda artı diyebiliriz. Mesela standart bir reklam düşünelim, genellikle bir kadın imgesi vardır kullanılan. Bu sektör bunu fazlaca kullanıyor. En büyük dalış organizasyonlarının lansmanlarında, reklamlarında kadınlar vardır. Kursların derslerinde görseller de kadınlar vardır. Burada amaç “kadınlar da dalar” gibi masum olmaktan biraz öte, erkekler için dalışı çekici ve cazip hale getirmek. Çünkü asıl hedef kitle onlar.”).

4.6. Toplum Genelinde ve Dalış Özelinde Ayrımcılık

Bu konuda doğru verileri elde etmek için katılımcılardan Türkiye ile diğer ülkeleri ve dalış turizmi ile diğer iş alanlarını kıyaslamaları istenmiştir. Alınan cevaplar ile dalış ortamının erkek egemen havasının toplumun genelinde var olduğu sonucuna ulaşılmıştır:

EE2: *“Sosyal iletişim adına dalış ortamında ayrımcılık normalde olduğundan daha düşük. Fakat dalış işinin gereklilikleri söz konusu olduğunda durum değişiyor. ‘Dalış daha güçlüünün, mental olarak daha iyi durumda olanın, baskın olanın yapabileceği iş’ algısının yansımaları var. Bu yanlış. Gerçekte böyle bir şart yok. Nasıl dalış yapıldığına bağlı. Rekreatif dalışta derinlik ve deniz koşulları açısından böyle bir şart yok. Erkek işi diye bir durum söz konusu değil yani.”*

EE7: *“Günlük hayatta olduğundan biraz daha fazla olduğunu düşünüyorum. İşin doğası gereği ayrımcılık artıyor. Suyun altında rahat evet ama dalış su altından ibaret değil bir sürü ön ve arka süreçten oluşuyor ve kadın bu noktalarda zorlanıyor.”*

EE9: *“Elbette dalıştan çok daha erkek egemen iş alanları olduğu gibi çok daha eşitlikçi iş alanları da var. Fakat burada mesele eğitim seviyesinin ve insan ilişkilerinin bu kadar üst düzey olduğu bir ortamda ayrımcılığın gözle görülür seviyede olması. Yoksa zaten sağlığından fedakarlık etmeyi gerektirecek bir iş varsa bunu genelde erkekler yapar.”*

Türkiye’de cinsiyete dayalı ön yargıların -dalış ortamı için- bazı ülkelerden fazla olduğu konusunda da katılımcılar görüş birliği içindedir:

KE1: *“Küçük de olsa farklılık var. Türkiye biraz daha yavaş geliyor ve biraz daha geleneksel olduğu için.”*

KE3: *“İstatistiksel olarak yurt dışında dalıcı olmaya karar veren kadın sayısı Türkiye’ye göre daha fazla. Buradan yola çıkarak bile arada fark var diyebiliriz.”*

EE10: *“Dağlar kadar fark var. Türkiye’de kadın eğitmeni istisnalar hariç arayan yok. Kadınlar da bu işi çok üstlenmediler. Bu bir arz talep meselesi. Daha çok kadının dalış yapması zihniyeti değiştirebilir belki.”*

Bu düşüncenin aksini savunan katılımcılar sayıca az olmakla birlikte, örnek olarak doğu ülkelerini göstermişlerdir:

KE8: *“Doğu ülkelerinde durum bizden de kötü. Avrupa’dan gelen kadın dalış eğitmenleri var ve ortamdan kaynaklı “erkekleşmiş” durumdadalar. Öyle olmak zorundalar tacize maruz kalmadan o işe devam edebilmek için.”* **EE8:** *“Mısır’da hiç kadın eğitmen görmedim buradan daha kutuplaşmış bir durum var...”*

4.10. Ek görüşler

Katılımcılara, konu ile ilgili eklemek istedikleri görüşleri olup olmadığı sorulduğunda farklı konulara değinmişlerdir:

EE1: *“Herkes ön yargılarından kurtulmalı ve her dalış merkezinde kadın çalışanlar olmalı.”*

EE2: *“Kadınsı tutumlar dalış ortamında rahatsız edici olabiliyor. Menstrüasyon örneği kaçınılmaz ama onun dışında da kadınların tutum olarak durumdan faydalanmayla karışık zayıflık hali, bu rolü üstlenme eğilimleri var.”*

EE3: *“Hemen her zaman karşılaştığımız bir durum var: Çift olarak dalışa gelen müşteriler arasında dalış esnasında mutlaka bir sorun yaşanıyor. Erkek daha hazırlanma aşamasında kadına tahakküm kurmaya çalışıyor, müdahale ediyor, istemediği halde yardım etmeye çalışıyor. Bunu ilgi gösteriyormuş gibi sunuyor ama aslında zayıf görmesinden kaynaklanıyor. Bu hiç hoş bir durum değil tabi.”*

EE4: *“Çiftlerde genelde erkek önce dalışa başlayan kişi oluyor. Kadın genellikle bir süre sonra ilgi gösterip dalışa başlayan konumunda. Bazen de ilgisi olmadığı halde, ayak uydurabilmek için başlıyor. Erkek kurduğu ilişki çerçevesinde kadını dalışa sonradan yönlendirmişse doğal olarak ondan daha tecrübelidir. Bunun farklılığını kadın erkek farklılığı ile karıştırmaya başlıyor bir süre sonra: Ben daha iyi bilirim, kararları ben veririm, beni takip et... Erkek tavrı hep böyle. Kadın ise buna müsaade*

edebiliyor, hatta bazen bunu kullanıyor. Malzemesini taşıyor mesela. Bu da erkeksi tutumu besliyor.”

EDMS1: “Artık eğitimlik kursu açtığımızda başvuran erkek sayısı ile kadın sayısı arasındaki açık kapanıyor. Artık kadınların bu meslekte çekindiğini zannetmiyorum. Zaten sanayi dalgıçlığını bunun dışında tutarsak, rekreasyonel dalışta erkeklerin avantajlı bir yanı yok. Sadece şartlar zorlaştığında kadınlar fiziksel olarak zorlanabiliyor ama bu rekreasyonel dalışta söz konusu değil.”

EDMS2: “Erkek ve kadın arasında tutum ve davranış bakımından farklılıklar olsa da bunu cinsiyet ayrımcılığı olarak değerlendirmenin ne kadar doğru olduğu tartışılır.”

EDL1: “Kadınlar ne kadar dalışa yönelirse ön yargılar o kadar kırılacaktır.”

EDL5: “En iyi kadın eğitimler hep sert. O yüzünü gösterip eksik görünen tarafını telafi etmeye çalışıyor. Erkek işi olmadığını kanıtlamak için olanın ötesinde sert görünme çabasına giriyor yani.”

KE3: “Çok güzel bir konu. Bu konunun üzerine gitmek gerek bence bu daha çok işlenmeli ve kadın dalıcı sayısı artmalı. Çünkü bence biz bu konuda -hadi daha iyiyiz demeyeyim de- çok iyiyiz! Kişisel özelliklerimiz bu işin doğasına çok uygun.”

KE5: “Daha çok kadının dalış yapması gerek. Yönlendirme yapılmalı. Önce spora katılım artmalı, sonra kadın eğitim sayısı. Ve insanlar bu konuda bilinçlendirilmeli, genel olarak.”

KE8: “Profesyonel hastalığı diye bir şey var. Pilotlarda da olabiliyor. Dalış camiasında da sıklıkla görülüyor ama herkes bunu yaşadığını söyleyemiyor. Bir yerde ağır yüklerin altındasın psikolojik olarak. Can taşıyorsun. Bir an bir duruyorsun ‘ne yapıyorum ben’ diye soruyorsun kendine. Sürekli senaryolardan bahsediyoruz ya eğitimlerde, bunlar panik atağa dönüşebiliyor ama bu karadaki panikatak gibi değil biraz daha farklı. 10 metrede dönüp dönüp grubu kontrol

ediyorsun mesela. Çok iyi bir eğitmen de olsan, daha önce binlerce dalış da yapmış olsan olabiliyor. Bunu yaşayan arkadaşlarımız oldu. 20 metreleri geçemediler mesela. Uzun süre grup alamayanlar oldu içlerinde. Bazıları bunu zamanla, destekle aştı. Bazıları bu yüzden dalışı bıraktı. Yani yaptığımız iş gerçekten kolay değil, kadın erkek ayırt etmeden...”

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kadın ve erkeğin spora yöneliminde toplumsal cinsiyet algısının önemi ile ilgili birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu algının spora yönelimde en önemli faktörlerden biri olduğu şüphesizdir. Yapılan araştırmalarda erkeklerin spora katılımının kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonucunda da her iki cinsin sportif dalışa yöneliminde toplumsal cinsiyetin etkilerini görmek mümkündür: Dalış yapan kadınların sayısı erkeklere oranla az olmakla birlikte, dalışa başlama sebepleri de cinsiyete göre farklılıklar göstermektedir. Kadınların genellikle üniversite yıllarında veya meslek sahibi olduktan sonra (yani ekonomik ve sosyal özgürlüklerini kazandıktan sonra); erkeklerin ise daha erken yaşlarda ve kimi örneklerde aile yönlendirmesi ile dalışa başladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kadın katılımcıların hepsinin eğitimini aldıkları başka bir alan olup, dalışı ikinci meslek olarak yaparlarken; erkek katılımcılar arasında ana mesleği dalış eğitmenliği veya dalış liderliği olanlar bulunmaktadır. Kadınları eşinin veya erkek arkadaşının dalışa yönlendirmesi durumuna sıkça rastlanırken erkekler arasında bunun örneğinin olmaması da çalışmanın ilgi çeken sonuçları arasındadır.

Türkiye’de ve dünyada dalış sporunun ağırlıklı olarak erkekler tarafından yapıldığı bilinen bir gerçekken, donanımlı dalışa profesyonel olarak devam edenlerin sayısına bakıldığında kadınların oranı daha da azalmaktadır. Bunun sonucu olarak dalış turizminde erkek egemen bir ortam görülmektedir. Araştırmanın istatistiksel sonuçlarında da bu durum net olarak ortaya konulmuştur: 31.01.2017 tarihli veriler baz alınarak hazırlanan istatistiksel verilere göre TSSF’ye kayıtlı 77.761 bir yıldız dalıcıdan, 20.059’u kadın, 57.612’si erkektir. 1/3’e yakın olan bu oran bröve seviyesi ile birlikte

artış göstermektedir. Üç yıldız dalış eğitmenlerine bakıldığında, 255 kişiden sadece 13'ü kadındır.

Araştırma kapsamında, sektörde “azınlık” durumunda olan kadınların, bu işi yaparken en çok zorlandığı noktaların neler olduğu sorgulandığında, üç farklı sonuç ortaya çıkmıştır:

1. Kadınlar, en çok zorlandıkları noktanın ön yargılar olduğunu belirtmişlerdir: Toplumun genelinde var olan ayrımcı bakış açısının bir yansıması olarak, kadınlara karşı ön yargılar dalış ortamında da görülmektedir. Bunun sebebi, kadınların fiziksel olarak yetersiz olduğu düşüncesi ve bazı kişilerin “canını emanet edeceği kişinin” daha güçlü kuvvetli olmasını istemeleridir. Oysa dalış eğitim sürecine dahil olan bir kişi bilir ki; rekreasyonel dalışta fiziksel kuvvetin bu derece bir önemi yoktur.

2. Erkekler, kadınların menstrüasyon döneminin iş hayatlarını olumsuz etkilediğini iddia etmişlerdir: Kadın ve erkeğin biyolojik olarak ayrıldığı en önemli nokta menstrüal döngüdür. Bu dönemin iş yaşamına etkileri, kadınlara sorulduğunda, genellikle dalış yapmaya devam ettiklerini söylemişlerdir. İstisna durumlar olarak; havanın çok soğuk olması, dalış profilinin zorlayıcılığı, suyun temiz olmaması gibi durumları göstermişlerdir; ki bunlar çok yerinde sebeplerdir. Erkeklerin yorumlarına bakarak, bazen kadınların bu dönemde kendilerini iyi hissetmedikleri halde, işe uygunluklarının sorgulanmaması için dalış yapmaya devam ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Oysa olması gereken, bunun normal bir durum olarak kabul edilmesi, açıkça ifade edilmesi ve iş birliği ile telafi edilmesidir.

3. Her iki cinsten katılımcılar, erkeklerin (dalıcı adayı-müşteri) kadınlarla yakınlaşma girişimlerinin, taciz boyutuna varmasa da zaman zaman rahatsız edici olabildiğini belirtmişlerdir: Yine toplumdaki genel durumun yansıması diyebileceğimiz şekilde; “sosyalleşmek amacıyla” dalışa başlayan bir erkek dalış teknesine geldiğinde, kadın eğitmen ile farklı bir bağ kurmaya çalışabildiğinden bahsedilmiştir. Bu durumdan rahatsız olan kadın çalışanların ise iş ortamında sürekli sert yüzlerini göstermek durumunda kaldıkları belirtilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre dalış turizmi sektöründe çalışmanın fiziksel zorluğu açısından kadınlar ile erkekler arasında ciddi bir fark yoktur. Ayrıca katılımcılar dalış becerilerine kadınların fiziksel olarak son derece uygun olduğunu, erkeklere oranla çok daha ekonomik hava tüketimine sahip olduklarını, su altında çok daha rahat olduklarını belirtmişlerdir.

Çalışmada, toplumsal yapının bir uzantısı olarak, dalışın mekanik becerileri gerektiren kısmının “erkek işi” tarafında olduğu görülmüştür. Kadınların çoğu, aldıkları eğitim ölçüsünde bu tip işleri yapabilme yetileri olduğunu söylese de, iş bölümünde malzeme bakımı, tamir gibi işleri genellikle erkekler üstlenmiş durumdadır. Bu ayrımcı durumun gerekçesi olarak kadınların bu konularda “doğal olarak yetersiz” olmasını gösteren katılımcıların sayısı çalışma açısından anlamlıdır. Öte yandan, bu işlerde “en az erkekler kadar iyi” örnek kişilerin varlığı, kadın-erkek arasında “doğal olarak” var olduğu iddia edilen farklılıkların aslında toplumsal dayatmalar olduğunu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Daha önce yapılan çalışmalara göre kadınların dalış ortamında yeterli görülmediği konulardan biri de, olası bir kaza anında soğukkanlılık ve doğru müdahale etme konusudur. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, olası bir kaza anında soğukkanlılıkla müdahale edebilmenin psikolojik tamamlayıcısı, cinsiyet değil tecrübedir. Üstelik kadınlar, planlama aşamasında son derecede titiz ve temkinli davrandıklarından dolayı, çoğu zaman kazaya mahal vermemektedirler.

Dalış turizmi sektöründe çalışmanın sosyal hayata etkileri incelendiğinde dalış ortamının sosyallik açısından besleyici olduğu, fakat yoğun çalışma saatleri sebebiyle iş dışında sosyalleşemedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durumda cinsiyet belirleyici bir faktör değildir.

Sektörde çalışmanın aile hayatına etkileri incelendiğinde ise, kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri yine devreye girmektedir. Söz gelimi evin genel düzeni ve çocuk bakımından sorumlu olan/tutulan kadın, uzun çalışma saatleri ve fiziksel

yorgunluk sebebiyle bu işi yaparken zorlanacaktır. Genellikle aynı sektörde çalışan kişilerle hayatlarını birleştiren kadınlar, aksi durumda zorlanacaklarını belirtmişlerdir.

Kadınların çalışma hayatını işe alım aşamasında dahi etkileyen hamilelik sürecinin işten uzaklaşmayı zorunlu kılması, dalış ortamında daha belirgindir. Herhangi bir iş alanında anne adayları hamileliğin ilk aylarında çalışmaya devam edilebiliyorken, dalış aktivitelerini çocuk sahibi olma ihtimalinde dahi sonlandırmak durumundadır.

Çalışmaya göre, Türkiye’de dalış turizmi sektöründe görülen cinsiyet ayrımcılığı ve ön yargısının boyutu, toplumun genelinde var olandan çok farklı değildir. Türkiye’nin durumu diğer ülkeler ile kıyaslandığında ise, Orta Doğu ülkeleri dışında, dalışın kadınlar arasında daha yaygın olduğu ve kadın eğitmen sayısının daha fazla olduğu; buna bağlı olarak sektörde cinsiyet ayrımcılığı ve ön yargısının daha az olduğu sonucuna varılmıştır.

Dalış turizmi sektöründe kadın çalışan olmasının avantaj olarak görüldüğü durumlar çok çeşitlidir: Görsellik, temizlik, titizlik, ortamı yumuşatması-medenileştirmesi, “erkek erkeğe”liğin sıkıcılığından kurtarması, insanların tavırlarına dikkat etmesi, dini inançları gereği erkeklerden dalış eğitimi almak istemeyen kadınları dalış ortamına çekmesi ve tam tersi bazı erkek dalıcı adayları tarafından tercih sebebi olması. Bunlardan bazıları çok masum görünen fakat alt metinde cinsiyetçi bakış açısını barındıran sonuçlardır.

İşe alım aşaması genellikle iş yaşamında ayrımcılığın başlangıç noktası olarak görülmektedir. Bu sektörde de işverenlerin zaman zaman, daha fazla iş yükünü kaldıracabilecekleri gerekçesiyle, erkek adayları tercih ettikleri; kadın adayları ikinci plana attıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kadın-erkek eşitliği söz konusu olduğu zaman, en önemli sorunlardan biri olarak görülen “eşit ücret” konusu ise dalış turizminde büyük bir problem değildir. Katılımcı-dalış merkezi sahiplerinden kadın olanlar, eşit ücret konusunda taviz vermediklerini; erkekler ise cinsiyete göre değil, aldıkları verime göre ücreti belirlediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak; dalış turizmi sektöründe cinsiyet ayrımcılığı ve ön yargısının ölçüleri, toplumdaki genel durum ile kuşkusuz yakından ilişkilidir. Köklü değişiklikler olmaksızın bu durumun bütünüyle ortadan kaldırılması mümkün değildir. Fakat toplumu oluşturan tüm grupların daha eşit ve adil bir hayat yaşaması için, her alanda ayrımcılıkla mücadele etmek gereklidir.

Cinsiyet ayrımcılığının toplumdaki silinmesi, öncelikle gündelik ilişkilerdeki tutum ve davranışların değişmesi ile başlayacaktır; “Sadece dalışta değil ki ayrımcılık toplumun her alanında var” gibi kalıp cümlelerin kabullenilmişliğinden çıkılması ile başlayacaktır.

Bu araştırmanın nitel verilerini oluşturmak amacıyla yapılan görüşmelerde, başlangıçta ayrımcılığın dalış ortamında var olmadığını savunan bazı katılımcılar, sonradan güçlü cinsiyet ayrımcılığına ilişkin tecrübelerden söz etmişlerdir. Bu, durumun normalleşmesinin bir göstergesidir. Ayrımcılık olarak değerlendirilmeyen birçok davranış, temelinde cinsiyetçi bakış açısını barındırmaktadır.

Unutulmamalıdır ki, cinsiyet ayrımcılığı, günlük yaşamlarımızla yakından ilgili bir kavramdır. Ayrımcılığın meşrulaştırılması, normalleştirilmesi; bu durumu adeta kendiliğinden ortaya çıkan, doğal davranışlarımız gibi göstermektedir. Bunun “başkaları”nın sorunu olmadığı, hepimizin bir parçası olduğu, genel bir toplumsal sorun olduğu herkes tarafından fark edilmeli ve yaşamın her alanında mücadelesi verilmelidir.

6. ÖNERİLER

Araştırmanın önerileri kalıplaşmış ön yargıları kırmaya, farkında olmadan dahi yapılan cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasını desteklemeye ve dalışı kadınlar için daha çekici ve cazip hale getirip sektörü canlandırmaya yönelik düzenlenmiştir.

6.1. Türkiye Su Altı Sporları Federasyonu'na Öneriler

Federasyona bağlı her dalış merkezinde kadın çalışan zorunluluğu veya teşvikine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Dalış eğitim programına toplumsal cinsiyet dersi eklenebilir.

Tatil beldelerinde kadınları dalışa yönlendirecek görseller kullanılabilir.

Daha eşitlikçi bir çalışma ortamı sağlamaya yönelik seminerler düzenlenip, eğitmenlerin katılımı sağlanarak farkındalıkları artırılabilir.

Yılın bir günü "Kadın Dalış Günü" ilan edilip, o gün için dalış merkezlerinde kadınlara özel avantajlar sunulabilir.

6.2. Dalış Merkezlerine Öneriler

Bir yıldız dalıcı eğitiminden itibaren, programda bulunmasa dahi, cinsiyet ayrımcılığı konusuna değinilebilir.

İş paylaşımında cinsiyetçi tutumdan kaçınılması sağlanabilir.

Giyinme odaları, kadın dalıcıların rahat edebileceği şekilde düzenlenebilir.

6.3. Araştırmacılara Öneriler

Benzer araştırmalar farklı bölge ve ülkelerde gerçekleştirilebilir. Kıyaslama yapılabilir.

Yapılacak benzer çalışmalarda dalıcı adayları da sürece dahil edilip, algı ve görüşleri incelenebilir.

7. KAYNAKLAR

Acar Savran G. (2004) Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin, Kanat Yayınları, İstanbul.

Akbulut, U. (2014) Denizaltı Tarihçesi, Ankara.

Aktaş, Ş. (1998) Kadın ve Dalış, Balıkadamlar Spor Kulübü Seminer Notları, İstanbul.

Aktuğ, Ş.M. (2009) Kadınların Denizcilikteki Yeri, Erişim Tarihi: 28.02.2017, <http://www.denizhaber.com/konuk-yazar/kadinin-denizdeki-yeri-h17505.html>

Akturan, U., Esen, A. (2008) Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Allison, K. Diving and Menstruation. Erişim Tarihi: 23.11.2016 <http://www.scubasource.com/>

Amman, M.T., Yaprak, P. (2009) Sporda Kadınlar ve Sorunları, Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, İstanbul.

Arlı, E. (2013) Deniz Turizm Sektöründe Algılanan Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cinsiyet Önyargısı : Karamürsel Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Çalışma ve Toplum Dergisi, Kocaeli.

Baklavacı, Ö. (2009) Sualtı Teorisi, İlke Basın Yayın.

Berkem, M. (2011) Dalış Sporü Eğitim Süreci İçindeki Öğrencilerle Eğitimcilerin Ruhsal Farklılıkları, Klinik Psikiyatri Dergisi, Antalya.

Bora, A. (2011) Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık, SEÇBİR Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Kılıç E., Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008) Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Cimşit, M. (2009) Hiberatik Tıp, Eflatun Yayınevi, Ankara.

Clarke, D. (2012) Satürasyon Dalışının Kısa Tarihi, Günümüz Uygulamaları ve Su Altında Yaşam, Su Altı Bilimleri ve Teknolojileri Toplantısı 2012 Bildiriler Kitabı, İstanbul.

Cole, M. (1989) Women and Diving, Spums Journal.

Conkin, J.(2004) Gender and Decompression Sickness: A Critical Review and Analysis.

Cook, S. (2000) Women's Health and Scuba Diving By Susan Cook

Coşkun, N. Dalış Tarihi ve İlkleri, Erişim Tarihi: 12.10.2016, <http://www.egebarakuda.com/>

Çakal, M. (2011) Konya ve Ankara Kent Merkezinde Yaşayan Halkın, Tüplü Dalış Sporuna Olan İlgisinin Karşılaştırılması, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Demir, M. (2011) İş Yaşamında Ayrımcılık: Turizm Sektörü Örneği, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Muğla.

Derin Scuba (2014) Online Dalış Platformu, Teknik Dalış ve Sportif Dalış Nedir? ErişimTarihi:02.02.2017, <http://www.derinscuba.com/teknik-dalis-ve-sportif-dalis-nedir>

DKK, (2003) Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Dalgıçlık Esasları Kılavuzu, Ankara.

Düzbastılar, M.K., Düzbastılar, F.O. (2007) *Dalma Tekniği*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Ekiz, D. (2003) *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara.

Erenoğlu, C. (1988) *Dalgıçlık Faaliyetlerinin Tarihi Gelişimi* 1. Ulusal Sualtı ve Hiperbarik Tıp Toplantısı, İstanbul Tıp Fakültesi.

Güner, U., Kalkan, P., Öz, Y., Özsoy, E.C., Söyle, F. (2010) *Türkiye’de Cinsel Yönelim Veya Cinsiyet Kimliği Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Halls, M., Krestovnikoff, M. (2011) *Tüplü Dalış*, İnkılap Kitabevi.

Karacan, S. (2003) Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımının Tarihsel Gelişimi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ankara.

Karataş, B. (2012) *TBK Tarihçesi Kitabı*, Erişim Tarihi: 10.03.2017, https://issuu.com/aksuna/docs/tbk_2011_kitap

Koca, C. (2011) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesinin Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımıyla İncelenmesi, Ankara.

Martin, L. (1997) Women and Diving, Does One’s Sex Affect Scuba Diving?

Nasır, A. (1997) *İş Hayatında ve Yönetimde Kadınlar: Banka Sektöründe Çalışan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Nogay, H.A. (1993) Kadınlar ve Dalış, *Mavi Dünya Dergisi*, İstanbul Tıp Fakültesi, Deniz ve Sualtı Hekimliği Anabilim Dalı, Çapa.

Okuturlar, B. (2008) *Ülkemizde Basınç Odasında Tedavi Edilen Dekompresyon Hastalarının Retrospektif İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Anabilim Dalı.

Özgöz, A., Çetinkaya, Ö., Alparslan, A.M. (2015) İşletmelerde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın Çalışanların Sorunları, *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Burdur.

Parlaktuna, İ. (2010) *Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi*, Ege Akademik Bakış Dergisi.

Saruhanoglu, N. (2008) Türk Balıkadamlar Spor Kulübü Tarihçesi, Erişim: 03.02.2017, <http://www.tbk.org.tr/turk-balikadamlar-spor-kulubu-tarihcesi>

Şahin, M. (2003) Kadın ve Dalış, *Deniz Magazin Dergisi*, Mart-Nisan, Mayıs 2003 Sayısı.

Şimşek H., Yıldırım A. (2006) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Şimşek H. (2009) Eğitim Tarihi Araştırmalarında Yöntem Sorunu, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Ankara.

Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (2014), Donanımlı Dalış Talimatı, Erişim Tarihi: 12.10.2016, <http://tssf.gov.tr/yonetmelik-ve-talimatlar/>

Taylor M.B. (1998) Women in diving, *Alert Diver May/June*

Toklu, A.S. (2004) Sualtında Kadın Hakları ve Farkları, *Sualtı Dünyası Dergisi*, İstanbul.

Uguz, S.Ç., Topbaş, F. (2014) Cinsiyet ve Kadın Emegi: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Balıkesir.

Yaşar, O. (2006) Turizm Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Gölçeada, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ.

Yüksel, M. (2014) Cinsiyet ve Spor, *Tarih Okulu Dergisi*, Ordu.

EK1:GÖRÜŞME FORMU VE ÖRNEK SORULAR

Merhaba,

İsmim Meltem Demir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Dalış turizmi sektöründe cinsiyet ayrımcılığı ve ön yargısına dair bir araştırma yapıyorum. Bu konuda sizin görüşlerinizin önemli olduğunu düşündüğüm için bu görüşmeyi yapmak istedim. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Sorularıma başlamadan önce görüşmemizin gizli olduğunu belirtmek isterim. İş arkadaşlarınız veya diğer katılımcılar hiçbir şekilde bunlardan haberdar olmayacak. Bunun yanında araştırmada isimleriniz yer almayacak, gerekirse takma isim kullanılacak. Cinsiyet ayrımcılığı kelime grubu kulağa olumsuz geliyor olabilir ama temelde karşı olsak da bu tip durumlara şahit olabiliyor veya söylemlerimizle destekleyebiliyoruz. Benim amacım da bu tür durumları gözden geçirmek olduğu için soruları içtenlikle ve detaylı bir şekilde yanıtlamanızı rica ediyorum.

Başlamadan önce söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Görüşmemizin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. Sorulara başlıyorum.

1. Dalış bröveniz nedir?
2. Dalışa başlamaya nasıl karar verdiniz? Kaç yıldır dalış yapıyorsunuz?
3. Bu sektörde çalışmaya nasıl karar verdiniz? Kaç yıldır bu sektörde çalışıyorsunuz?
4. Bir kadının dalış turizmi sektöründe çalışmasının ne gibi zorlukları olabileceğini düşünüyorsunuz?
5. Regl döneminizde dalış yapıyor musunuz ve bu iş performansınızı etkiliyor mu? (Kadınlara özel soru)
6. Sizce dalış aktivitesi veya bu sektörde çalışmak kadınları fiziksel olarak zorluyor mu?
7. Kadınların mekanik beceriler konusunda yetersiz olduğu konusundaki yaygın görüşe katılıyor musunuz?
8. Kadınların olası bir kaza anında soğukkanlılıkla müdahale edebileceğini düşünüyor musunuz? Buna örnek verebileceğiniz bir olay yaşadınız mı?
9. İşinizden memnun musunuz?

10. Sizce bir kadının dalış turizmi sektöründe çalışması sosyal hayatını ve aile yaşamını ne şekilde etkiler?
11. Toplumun geneline baktığınızda gördüğünüz ayrımcılık dalış ortamında daha belirgin diyebilir miyiz? Veya Türkiye'yi diğer ülkelerle kıyasladığınızda bu anlamda fark var mıdır sizce?
12. Sizce dalış turizmi sektöründe kadın çalışan olmasının avantaj olduğu durumlar var mı?
13. İşe alım aşamasında cinsiyeti önemsiyor musunuz? Kadın ve erkeğe eşit ücret mi teklif ediyorsunuz? (Dalış merkezi sahiplerine özel soru)
14. Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

EK2: ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Meltem DEMİR

Doğum Yeri : Kadıköy İstanbul

Doğum Yılı : 1989

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2002-2006 : Pendik Lisesi Spor Bölümü

**Lisans 2007-2011 : İstanbul Üniversitesi BESYO Antrenörlük Eğitimi
Bölümü**

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2010-2012 : Birey Okulları, Yüzme Öğretmenliği

2011-2014 : Bahçelievler Belediyesi, Yüzme Eğitmenliği

**2014-2017 : Dragoman Dalış ve Doğa Sporları Merkezi, Dalış Liderliği ve
Sualtı Fotoğrafçılığı**

2017-... : Clup Sporium, Yüzme antrenörlüğü